

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

Вимоги та рекомендації до підготовки і захисту

*Рекомендовано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського
як навчальний посібник для здобувачів ступеня магістра
за спеціальністю 035 «Філологія»*

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2021

Магістерська дисертація: Вимоги та рекомендації до підготовки і захисту [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобув. ступеня магістра за спеціальністю 035 «Філологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад. : С. В. Федоренко, О. П. Демиденко, Ю. В. Шаранова. Електронні текстові дані (1 файл: 311 КБ). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 111 с.

Гриф надано Методичною радою КПІ ім. Ігоря Сікорського (протокол № 2 від 09.12.2021 р.)

за поданням Вченої ради факультета лінгвістики (протокол № 3 від 01.11. 2021 р.)

Електронне мережне навчальне видання

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

Вимоги та рекомендації до підготовки і захисту

Укладачі: *Федоренко Світлана Вікторівна*, д-р пед. наук, проф.
Демиденко Ольга Павлівна, канд. пед. наук, доц.
Шаранова Юлія Володимирівна, док.філос., ст. викл.

Відповідальний редактор *Волощук І. П.*, канд. пед. наук, доц.

Рецензент *Лазебна О. А.*, канд. філол. наук, доц., доц. кафедри теорії, практики та перекладу німецької мови
КПІ ім. Ігоря Сікорського

Навчальний посібник містить загальні вимоги до структури та змісту кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти, вказівки й рекомендації щодо написання, оформлення, підготовки та порядку її захисту. Також подано рекомендації щодо вибору методів дослідження та вимоги до оформлення бібліографічних джерел відповідно до чинних вимог.

Призначений для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 035 «Філологія», викладачів, наукових керівників магістерських дисертацій.

© КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	7
2 ЕТАПИ ТА ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	10
2.1 Організація підготовки кваліфікаційної роботи.....	11
2.2 Організація виконання кваліфікаційної роботи.....	13
2.3 Організація підготовки та допуск до захисту кваліфікаційної роботи.....	15
2.4 Процедура офіційного публічного захисту та критерії оцінювання кваліфікаційної роботи.....	20
3 ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ.....	34
3.1 Структура кваліфікаційної роботи.....	34
3.2 Титульний аркуш та завдання на магістерську дисертацію.....	35
3.3 Реферат.....	35
3.4 Зміст кваліфікаційної роботи.....	36
3.5 Перелік умовних скорочень і познач.....	37
3.6 Вступ.....	37
3.7 Основна частина магістерської дисертації.....	43
3.8 Висновки до розділів.....	45
3.9 Висновки (загальні).....	45
3.10 Список використаних джерел.....	46
3.11 Додатки.....	46

4	ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ.....	47
4.1	Загальні правила оформлення.....	47
4.2	Нумерація сторінок роботи.....	49
4.3	Нумерація структурних елементів роботи.....	49
4.4	Скорочення та умовні позначки.....	50
4.5	Рисунки і таблиці.....	50
4.6	Оформлення переліків.....	53
4.7	Цитування використаних джерел та посилання на них.....	54
4.8	Оформлення списку використаних джерел.....	55
4.9	Оформлення додатків.....	56
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
	ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Магістерська дисертація є складником випускової атестації, підсумковою кваліфікаційною роботою, яка дає змогу виявити рівень засвоєння здобувачами ступеня магістра здобутих знань, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю. Результати конкретного перекладознавчого дослідження виносяться на публічний захист, що уможливлює виявити рівень засвоєння студентом матеріалу кваліфікаційної роботи та продемонструвати набуті навички у відстоюванні своїх переконань під час наукової полеміки.

«Магістерська дисертація – вид кваліфікаційної роботи здобувача ступеня магістра, призначений для об'єктивного контролю ступеня сформованості компетентностей дослідницького та інноваційного характеру для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та розв'язування проблем у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності» [5, с. 2]. Виконання кваліфікаційної роботи передбачає постановку проблеми, систематизацію понятійного апарату дослідження, визначення методів перевірки вірогідності отриманих результатів, формування самостійних висновків та рекомендацій за результатами проведеного дослідження. Захист магістерської дисертації є завершальним етапом навчальної та наукової підготовки майбутніх фахівців до практичної діяльності у сфері перекладу.

Цей навчальний посібник укладено на підставі: Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII; Стандарту вищої освіти за спеціальністю 035 «Філологія» від 20.06.2019 № 871; Положення про екзаменаційну комісію та атестацію здобувачів вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського, уведеного в дію наказом №7/178 від 01.10.2020 р., зі змінами, внесеними наказом №НУ/71/2021 від 19.04.2021 р. (КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020).

Методичні вказівки розроблені на основі державних стандартів у сфері науки і техніки України:

– ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»;

– ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання.

В разі змін у зазначених документах рекомендується керуватись першоджерелами.

Мета посібника – висвітлити загальні вимоги до організації процесу роботи над магістерською дисертацією, її структури та змісту, порядку оформлення й підготовки до захисту; забезпечити єдині критерії оформлення кваліфікаційної роботи магістрантів факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського.

Навчальний посібник містить перелік відповідних етапів підготовки магістерської дисертації, терміни та процедуру виконання, вимоги щодо оформлення кваліфікаційної роботи та її окремих елементів, а також додатки, які сприятимуть уведенню єдиних вимог щодо оформлення магістерської дисертації.

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Магістерська дисертація є завершеною науковою роботою теоретико-прикладного характеру, спрямованою на самостійне вирішення складних дослідницьких завдань, пов'язаних з певною науково-практичною проблематикою у сфері перекладу; має внутрішню єдність, і свідчить про те, що автор володіє сучасними методами і здатний самостійно проводити наукові дослідження.

Метою магістерської дисертації є систематизація теоретичних знань студентів з фахової підготовки; поглиблення знань із суміжних наук; узагальнення та самостійний аналіз сучасних рішень питань, пов'язаних із новітньою інтерпретацією наукових проблем у сфері філології та перекладознавства; подальший розвиток у студентів умінь самостійного наукового пошуку та вдосконалення навичок самостійної роботи з науковою літературою на основі критичного аналізу й умінь самостійно визначати об'єкт, предмет та етапи магістерського дослідження; вдосконалення вмінь самостійно формулювати висновки щодо основних результатів магістерського дослідження.

Виконання кваліфікаційної роботи є завершальним етапом перевірки знань та вмінь магістрантів ФЛ, що має продемонструвати низку фахових **компетентностей**:

– здійснювати науковий аналіз і структурування мовного та мовленнєвого матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;

– розробляти структурно-смісловий алгоритм для проведення наукового дослідження та реалізації поставлених завдань;

– вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень для забезпечення фахової та наукової письмової й усної комунікації;

– критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки;

– реалізувати системний підхід до організації та ефективного здійснення професійної та науково-інноваційної діяльності шляхом інтеграції сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

– усвідомлення методологічного, організаційного і правового підґрунтя, необхідного для здійснення науково-інноваційних пошуків у галузі філології, їх презентації професійній та/або науковій спільноті й захисту інтелектуальної власності на результати досліджень.

Підготовка магістерської дисертації передбачає такі **результати навчання**:

– оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення;

– упевнено володіти державною та іноземними мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати своїх досліджень державною та іноземними мовами;

– застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної перекладацької та науково-інноваційної діяльності;

– аналізувати, порівнювати та класифікувати різні напрямки і школи в лінгвістиці;

– характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) перекладознавства;

– збирати й систематизувати мовні та мовленнєві факти, інтерпретувати й перекладати тексти різних стилів і жанрів, а також різних галузей;

– здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням класичних і

новітніх методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних;

- дотримуватися правил академічної доброчесності;

- доступно й аргументовано пояснювати сутність конкретних філологічних питань і власну точку зору на них як фахівцям, так і широкому загалу;

- обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу;

- планувати, організовувати, здійснювати і презентувати дослідження та/або інноваційні розробки в лінгвістиці та перекладознавстві;

- застосовувати різні перекладацькі стратегії, методи і технічні прийоми у різних видах перекладу.

2 ЕТАПИ ТА ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

1 Організація підготовки кваліфікаційної роботи:

- 1) вибір теми та наукового керівника магістерської дисертації;
- 2) затвердження теми та призначення керівника магістерської дисертації;
- 3) розробка індивідуального завдання на магістерську дисертацію, складання календарного плану її виконання;
- 4) визначення списку рецензентів.

2 Організація виконання кваліфікаційної роботи:

- 5) затвердження графіків контролю за написанням кваліфікаційної роботи;
- 6) перевірка науковим керівником написання розділів, проведення консультацій, надання інформації завідувачу кафедри про дотримання графіка студентами.

3 Організація підготовки до офіційного захисту:

- 7) перевірка на плагіат;
- 8) попередній захист кваліфікаційної роботи (у разі потреби) та усунення недоліків;
- 9) підготовка відгуку на магістерську дисертацію після її завершення;
- 10) подання роботи на випускову кафедру для розгляду завідувачем кафедри та реєстрації;
- 11) зовнішнє рецензування кваліфікаційної роботи;
- 12) підготовка доповіді за результатами дослідження, ілюстративного матеріалу та презентації.

4 Публічний захист кваліфікаційної роботи в екзаменаційній комісії (ЕК):

- 13) захист кваліфікаційної роботи в ЕК;
- 14) засідання ЕК та оголошення результатів.

2.1 Організація підготовки кваліфікаційної роботи

Організаційно-підготовчий етап передбачає виконання певних дій завідувачем кафедри, науковим керівником магістерської дисертації, студентами магістратури, які забезпечать у подальшому ефективне її написання.

Тематика кваліфікаційних робіт укладається викладачами кафедри з урахуванням актуальності проведення дослідження у сфері перекладознавства. Для успішного виконання магістерської дисертації безумовно важливе значення має вибір теми дослідження. Здобувачеві надається право самостійно обрати тему магістерської дисертації згідно з тематикою, затвердженою на засіданні кафедри, або запропонувати власну тему з необхідним обґрунтуванням доцільності її розробки і можливості виконання. У разі необхідності здобувач може ініціювати питання про корекцію або зміну теми, але не пізніше одного тижня з початку виконання кваліфікаційної роботи (згідно з графіком освітнього процесу). В такому разі він звертається з відповідною заявою на ім'я завідувача випускової кафедри з візою-погодженням наукового керівника кваліфікаційної роботи.

Здобувач за необхідності може ініціювати питання про зміну наукового керівника, звернувшись з відповідною заявою на ім'я завідувача випускової кафедри, але не пізніше одного тижня з початку виконання кваліфікаційної роботи за графіком освітнього процесу.

Назва теми кваліфікаційної роботи має бути актуальною, чіткою та стислою, містити проблему, що вирішується, та мати теоретичне і прикладне значення. Темою магістерської роботи (предметом дослідження) є одна з актуальних проблем сучасного перекладознавства, яка відповідає завданням та вмінням, передбаченим варіативною компонентою освітньо-кваліфікаційної характеристики здобувача за відповідною спеціальністю.

Обрання кваліфікаційної роботи на суто теоретичну тему без урахування прикладного аспекту, мовного та перекладознавчого аналізів, **не допускається**.

Розподіл тем кваліфікаційних робіт, які мають виконуватися студентами, відбувається за принципом наступництва наукового керівництва студентською науковою роботою на попередніх курсах навчання, а також з урахуванням наукових інтересів, виявлених студентом у цей період.

Основні обов'язки наукового керівника кваліфікаційної роботи.
Науковий керівник магістерської дисертації:

– розробляє теми кваліфікаційних робіт, подає їх до затвердження на засідання кафедри, а після оприлюднення тематики дає студентам необхідні пояснення за запропонованими темами;

– готує завдання на кваліфікаційну роботу за відповідною формою та видає його здобувачу;

– видає рекомендації студенту щодо опрацювання необхідної літератури, нормативних і довідкових матеріалів, наукових видань тощо за темою кваліфікаційної роботи;

– контролює дотримання календарного плану виконання кваліфікаційної роботи здобувачем. У разі суттєвих порушень, які можуть призвести до недотримання встановлених термінів надання кваліфікаційної роботи до ЕК, інформувати керівництво кафедри для вжиття відповідних заходів, зокрема й рішення про недопущення здобувача до захисту;

– здійснює загальне керівництво виконанням студентом кваліфікаційної роботи і несе відповідальність за наявність у роботі помилок системного характеру. У разі невиконання здобувачем рекомендацій щодо виправлення таких помилок, керівник (науковий керівник) зазначає це у своєму відгуку;

– у разі невиконання студентом його рекомендацій щодо виправлення таких помилок, зазначає це у відгуку;

– використовує час, відведений на керівництво, для: систематичних (не менше одного разу на два тижні) консультацій, на яких студент інформує про стан виконання роботи та відбувається обговорення можливих варіантів

рішень, конкретизуються окремі пункти завдання тощо; консультацій студента з усіх питань, щодо виконання роботи; перевірки виконаної роботи (частинами або в цілому);

- готує відгук з характеристикою діяльності студента під час виконання кваліфікаційної роботи і несе відповідальність за його об'єктивність;

- готує студента до захисту, за необхідності – організує попередній захист;

- як правило, має бути присутнім на засіданні ЕК під час захисту кваліфікаційних робіт, науковим керівником яких він є.

Кожен студент випускного курсу в заяві на ім'я завідувача випускової кафедри, яка є підставою для призначення наукового керівника, зазначає сформульовану тему та ПБ наукового керівника кваліфікаційної роботи.

На засіданні випускової кафедри розглядаються, обговорюються та затверджуються обрані теми кваліфікаційних робіт, призначаються наукові керівники магістерських дисертацій. За поданнями завідувача випускової кафедри декан факультету видає наказ про затвердження тем і наукових керівників кваліфікаційних робіт не пізніше двох тижнів після завершення теоретичного та практичного навчання за графіком освітнього процесу для всіх форм навчання (очної та заочної). Усі подальші зміни (формулювання теми, тощо) за необхідності аргументуються письмово (заява здобувача), погоджуються з науковим керівником (віза на заяві) і потребують зміни в наказі за письмовим клопотанням кафедри (витяг із протоколу засідання).

2.2 Організація виконання кваліфікаційної роботи

Етап організації виконання кваліфікаційної роботи є важливим, оскільки передбачає безпосереднє написання магістерської дисертації. Від тісної співпраці здобувача та наукового керівника на цьому етапі залежить якість кваліфікаційної роботи і своєчасна її підготовка до захисту.

Допускається підготовка та захист кваліфікаційної роботи мовою, яку здобувач вивчав як іноземну за освітньою програмою, або мовою, зазначеною у листі-замовленні підприємства, організації (бази практики) на виконання кваліфікаційної роботи після проходження практики, яка передує виконанню кваліфікаційної роботи.

Рішення про дозвіл щодо підготовки та захисту кваліфікаційної роботи іноземною мовою приймає випускова кафедра за результатами розгляду відповідної заяви здобувача на ім'я завідувача випускової кафедри з відповідним узгодженням з науковим керівником кваліфікаційної роботи.

Магістерська дисертація має виконуватися здобувачем відповідно до затвердженого календарного плану та завдань. У випадках відставання від графіка здобувач зобов'язаний подати пояснення своєму науковому керівнику або завідувачу кафедри. На період виконання кваліфікаційних робіт на випусковій кафедрі складається графік консультацій наукових керівників, згідно з яким забезпечується систематична співпраця студента і наукового керівника під час написання магістерської дисертації. Здобувач має регулярно, не менше одного разу на два тижні, інформувати наукового керівника про стан виконання кваліфікаційної роботи відповідно до календарного плану, надавати на його вимогу необхідні матеріали для перевірки. Систематичні консультації допомагають здобувачу у виборі методів дослідження, контролі за дотриманням вимог до змісту й оформлення магістерської дисертації, своєчасному усуненні помилок. Оперативне й уважне виконання рекомендацій наукового керівника сприяє своєчасному поданню кваліфікаційної роботи на кафедру та є запорукою успішного захисту.

Відповідно до календарних етапів студент має подавати роботу частинами на перегляд, а у встановлений графіком кінцевий термін подати завершену магістерську дисертацію науковому керівникові для підготовки відгуку. Для цього *здобувач зобов'язаний*: визначити об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; опрацювати джерела й укласти план роботи; зібрати й

опрацювати фактичний матеріал із застосуванням методів наукового дослідження; написати перший варіант тексту, подати його на ознайомлення науковому керівнику; усунути недоліки та доопрацювати остаточний варіант тексту; оформити магістерську дисертацію відповідно до ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання»; подати кваліфікаційну роботу науковому керівнику та отримати відгук; подати роботу на кафедру.

Виконуючи кваліфікаційну роботу здобувач має дотримуватися принципів академічної доброчесності та самостійно виконувати індивідуальну кваліфікаційну роботу.

Здобувач несе відповідальність за правильність прийнятих рішень, обґрунтувань, розрахунків, якість оформлення текстового та графічного (ілюстративного) матеріалу, їх відповідність вимогам щодо виконання кваліфікаційних робіт, існуючим нормативним документам та освітній програмі.

2.3 Організація підготовки та допуск до захисту кваліфікаційної роботи

З метою встановлення відповідності кваліфікаційних робіт вимогам до оформлення, змісту та структури, а також перевірки готовності здобувачів до захисту кваліфікаційних робіт випусковою кафедрою може проводитись попередній захист кваліфікаційних робіт. Для цього завідувач випускової кафедри створює комісію з науково-педагогічних працівників кафедри, які беруть участь у керівництві кваліфікаційними роботами. За результатами попередніх захистів комісія робить висновок про якість виконаної здобувачами роботи, за необхідності робить зауваження і надає відповідні рекомендації щодо доопрацювання.

Здобувач має **своєчасно пройти перевірку на плагіат** та отримати всі необхідні підписи на титульному листі кваліфікаційної роботи, а також

резольцію завідувача випускової кафедри про допуск до захисту кваліфікаційної роботи.

Здобувач подає на кафедру підготовлену та допущену до захисту кваліфікаційну роботу з відгуком наукового керівника і рецензією **не менш ніж за 5 робочих днів** до її захисту в ЕК.

Науковий керівник готує відгук на кваліфікаційну роботу з характеристикою діяльності здобувача під час виконання кваліфікаційної роботи і несе відповідальність за його об'єктивність. Відгук наукового керівника кваліфікаційної роботи пишеться (друкується) в довільній формі, визначаючи:

- актуальність наукового дослідження, відповідність змісту кваліфікаційної магістерської роботи її плану;
- ступінь самостійності у виконанні кваліфікаційної магістерської роботи;
- новизну поставлених питань та оригінальність їх вирішення, повноту та якість розроблення теми дослідження;
- вміння працювати із фаховою літературою, рівень застосування автором теоретичних знань для вирішення конкретних практичних завдань;
- рівень оволодіння методами та інструментарієм дослідження;
- глибину і комплексність підходів при аналізі лінгвістичних та соціокультурних процесів;
- логічність, послідовність, аргументованість, грамотність викладення матеріалу;
- відповідність вимогам державного стандарту; можливість практичного застосування випускної кваліфікаційної роботи або її окремих частин;
- позитивні сторони та недоліки;
- оцінку якості виконаної магістерської роботи та ефективності мовного й перекладацького аналізів;

- загальне враження від роботи (позитивне або негативне), оцінку роботи: «відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «незадовільно»;
- висновок про те, якою мірою вона відповідає визначеним вимогам до магістерських дисертацій;
- рівень підготовки випускника до виконання професійної діяльності у сфері перекладу.

Відгук наукового керівника з висновком про наявність в роботі здобувача академічного плагіату є підставою для недопущення кваліфікаційної роботи до захисту, а здобувач може бути притягнутий до академічної відповідальності відповідно до законодавства.

Рецензент докладно ознайомившись зі змістом кваліфікаційної роботи та її додатками надає рецензію на кваліфікаційну роботу і, за необхідності, може запросити здобувача на співбесіду для отримання його пояснень з питань кваліфікаційної роботи. Кожна робота, після її завершення, скеровується кафедрою на зовнішню рецензію в споріднені кафедри КПП ім. Ігоря Сікорського. Зовнішня *рецензія* подається у письмовому вигляді в довільній формі і має містити такі елементи:

- висновки щодо актуальності обраної теми, практичного значення виконаної магістерської роботи;
- характеристику повноти завдання щодо розкриття теми кваліфікаційної магістерської роботи, відповідності змісту роботи завданню;
- висновки щодо використання в роботі сучасних методів дослідження, методичних підходів щодо вдосконалення процесу перекладу згідно з напрямом теми кваліфікаційної роботи, елементів наукової новизни;
- оцінку конкретних пропозицій, рекомендацій щодо вдосконалення певних аспектів перекладу, підвищення його ефективності;
- оцінку загальних вражень від магістерської роботи (оформлення, стиль і грамотність викладення тощо);
- інші питання (на погляд рецензента);

– висновок рецензента про відповідність якості виконаної магістерської роботи вимогам до таких робіт, про можливість допущення її до захисту і, за бажанням, може бути висловлено зауваження та думку про оцінку роботи: «відмінно», «дуже добре», «добре», «задовільно», «достатньо», «незадовільно».

Рецензент має підписатися із зазначенням свого прізвища, ім'я та по батькові, місця роботи і посади, яку займає. Рецензія є інформацією для ЕК про якісний рівень виконаної роботи.

Негативна рецензія не є підставою для недопущення здобувача до захисту кваліфікаційної роботи.

Здобувач має ознайомитися зі змістом відгуку наукового керівника і рецензії та підготувати (за необхідності) аргументовані відповіді на їх зауваження при захисті роботи у ЕК. Вносити будь-які зміни або виправлення до кваліфікаційної роботи після отримання відгуку наукового керівника та рецензії забороняється.

Кваліфікаційна робота, в якій виявлені принципові недоліки у прийнятих рішеннях, обґрунтуваннях, розрахунках та висновках, суттєві відхилення від вимог стандартів, ознаки академічного плагіату, до захисту в ЕК не допускається. Рішення про це приймається на засіданні випускової кафедри, витяг з протоколу якого разом зі службовою завідувача кафедри подаються декану факультету для підготовки матеріалів до наказу ректора про відрахування здобувача.

Здобувачам, які були не допущені до захисту кваліфікаційної роботи, оскільки з поважних причин, підтверджених документально, не мали можливості її підготувати, можуть скористатися правом поновлення на навчання на термін, необхідний для підготовки кваліфікаційної роботи та проходження атестації.

У випадку виникнення конфліктної ситуації здобувача з науковим керівником, іншими працівниками випускової кафедри, факультету, Університету їх врегулювання здійснюється згідно з Положенням про

вирішення конфліктних ситуацій в КПІ ім. Ігоря Сікорського за відповідним зверненням однієї зі сторін конфлікту.

Таким чином, дозволом для остаточного захисту кваліфікаційної роботи є рішення кафедри про допуск до офіційного захисту кваліфікаційної роботи в ЕК, наявність магістерської дисертації з усіма необхідними візами та супровідними документами про допуск до її захисту.

Під час підготовки до захисту здобувач має погодити зі своїм науковим керівником стисло доповідь щодо кваліфікаційної роботи і підготовлені наочні матеріали (4–6 сторінок з найважливішими ілюстративними матеріалами, оформленими у вигляді постерів або у вигляді роздаткового матеріалу).

Доповідь обов'язково готується у вигляді презентації (в Power Point) з використанням мультимедійної техніки, в якій доцільно подати:

- 1) ПІБ студента;
- 2) назва кваліфікаційної роботи;
- 3) назва та шифр спеціальності;
- 4) робота представлена на здобуття кваліфікації студента;
- 5) ПІБ наукового керівника кваліфікаційної роботи;
- 6) актуальність дослідження;
- 7) мета дослідження;
- 8) об'єкт і предмет дослідження;
- 9) зміст роботи (назви розділів і підрозділів);
- 10) завдання дослідження з узгодженими до них висновками (паралельно завдання → висновок);
- 11) виклад основних результатів роботи (стисло, лишеголове);
- 12) наукова новизна.

Презентація складається з 10–15 слайдів, на кожному з яких оптимально розташовується 12–15 рядків тексту. На першому слайді розміщують перших п'ять зазначених вище пунктів, а на останньому: «Дякую за увагу!». Слайди мають бути взаємопов'язані з доповіддю. Дата,

час та місце офіційного публічного захисту кваліфікаційних робіт зазначаються графіком засідань екзаменаційних комісій, який затверджується ректором КПП ім. Ігоря Сікорського та доводиться до відома здобувачів і викладачів випускової кафедри.

2.4 Процедура офіційного публічного захисту та оцінювання кваліфікаційної роботи

Захист кваліфікаційних робіт здійснюється відкрито і гласно. Здобувачі та інші особи, що присутні на захисті кваліфікаційних робіт, можуть вільно проводити аудіо- та/або відеофіксацію процесу захисту, крім захисту кваліфікаційних робіт за закритою тематикою.

Офіційний захист кваліфікаційної роботи відбувається на відкритому засіданні ЕК за участю не менше половини її складу за обов'язкової присутності голови ЕК. Графік роботи ЕК затверджує ректор КПП ім. Ігоря Сікорського.

На засідання ЕК до початку захисту подаються такі документи:

- витяг із наказу ректора про затвердження персонального складу цієї комісії;
- список студентів екзаменаційної групи, які допущені до захисту кваліфікаційних робіт, за підписом завідувача випускової кафедри;
- зведена відомість про виконання студентом навчального плану та про отримані ним оцінки з навчальних дисциплін;
- кваліфікаційна робота здобувача;
- письмовий відгук керівника магістерської дисертації;
- зовнішня рецензія на кваліфікаційну роботу;
- інші матеріали, які характеризують наукову і практичну цінність виконаної магістерської дисертації (довідки про впровадження результатів

дослідження у практичну діяльність установи / організації або в освітній процес, публікації здобувача за темою магістерської дисертації та ін.).

Процедура офіційного публічного захисту магістерської дисертації складається з: а) короткої (~10–15 хв.) доповіді автора магістерської роботи, що супроводжується презентацією за допомогою мультимедійного забезпечення; б) обговорення роботи, під час якого доповідач дає відповіді на запитання членів ЕК. Загальна тривалість захисту однієї кваліфікаційної роботи становить не більше 30 хвилин.

Доповідь здобувача має містити обґрунтування актуальності теми, мету і завдання роботи, зміст проведеного дослідження та питання, що виносяться на захист, елементи наукової новизни, конкретні висновки і пропозиції, викладені у роботі. **Особливе місце має бути відведене обґрунтованим питанням мовного та перекладознавчого аналізів.** Здобувач стисло доповідає комісії сутність проведеного дослідження, ілюструючи доповідь посиланням на наочні матеріали. Наочні матеріали мають послідовно ілюструвати доповідь студента і забезпечувати повноту висвітлення всіх положень, які виносяться на захист. Після доповіді здобувача, голова ЕК зачитує відгук наукового керівника та рецензію на кваліфікаційну роботу, і студент має можливість відповісти на всі зауваження рецензента.

Під час захисту кваліфікаційної роботи члени ЕК, присутні на захисті викладачі, спеціалісти можуть ставити здобувачу запитання щодо змісту роботи. Відповіді здобувача мають бути конкретними, аргументованими і короткими. Процедура захисту протоколюється секретарем комісії.

Під час захисту кожний член ЕК оцінює якість кваліфікаційної роботи та якість її захисту у 100-бальній шкалі, згідно з критеріями, наведеними у табл. 2.1.

Визначаючи оцінку, необхідно враховувати актуальність, теоретичний рівень роботи, наукову новизну та практичну значущість висловлених рекомендацій, уміння студента вести аргументовану публічну дискусію й

захищати свою позицію тощо. Оцінка представленої до захисту кваліфікаційної роботи визначається на основі:

- 1) актуальності аналізованої проблеми;
- 2) рівня виконання кваліфікаційної роботи;
- 3) обґрунтування мети дослідження, глибини аналізу стану розкриття або розв'язання проблеми;
- 4) коректного вибору методів дослідження;
- 5) рівня теоретичної частини роботи, її відповідності сучасному стану лінгвістичних та перекладознавчих досліджень;
- 6) якості практичної частини магістерської роботи;
- 7) рівня використання інформаційних технологій;
- 8) якості оформлення магістерської роботи;
- 9) якість ілюстративного матеріалу;
- 10) апробації результатів дослідження та наявності публікацій;
- 11) доповідь на захисті.

Таблиця 2.1 – Критерії оцінювання магістерської дисертації

Критерії	Бали
1. Актуальність аналізованої проблеми	8
Проблема є актуальною для сучасного перекладознавства.	8
Має значну актуальність згідно з науковою темою кафедри.	7
Має актуальність згідно з науковою темою кафедри.	6
Має певну актуальність згідно з інтересами освітнього процесу кафедри.	5
Тема не актуальна.	0
2. Рівень виконання роботи	10
Виконання роботи на творчо-пошуковому рівні, за інноваційні або креативні дослідження певного перекладознавчого аспекту. Зроблено визначальний внесок у теоретичні і практичні аспекти дослідження.	10
Виконання роботи на супроводжувально евристичному або концептуально збагачувальному рівні, за креативні або нестандартні дослідження певної перекладознавчої проблеми, за суттєвий внесок у дослідження при відповідності змісту роботи обраній темі за наявності несуттєвих зауважень до практичної або теоретичної частини.	9
Виконання роботи на супроводжувально-евристичному або концептуально-збагачувальному рівні, за нестандартні дослідження певної перекладознавчої проблеми, за певний внесок у дослідження при відповідності змісту роботи обраній темі за наявності несуттєвих зауважень до практичної або теоретичної частини.	8-7
Виконання роботи на репродуктивно-пояснювальному та фактологічно узагальнюючому рівні дослідження за наявності суттєвих зауважень до практичної й теоретичної частини.	6
Не відповідає критерію «достатньо».	0
3. Обґрунтування мети дослідження, глибина аналізу стану розкриття чи вирішення проблеми	10
Формулювання наукової проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети і завдань дослідження, аналіз стану розкриття проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження демонструють високий рівень і досконалу сформованість вміння здійснювати системний аналіз проблеми й узагальнення фактичного матеріалу, який використовується в процесі дослідження.	10
Формулювання наукової проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження, аналіз стану розкриття проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження демонструють достатньо зріле вміння здійснювати системний аналіз проблеми й узагальнення фактичного матеріалу, який використовується в процесі дослідження.	9
Формулювання наукової проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження, аналіз стану розкриття проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження демонструють достатній рівень уміння здійснювати системний аналіз проблеми й узагальнення фактичного матеріалу, який використовується в процесі дослідження.	8-7
Формулювання наукової проблеми, визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження, аналіз стану розкриття проблеми за матеріалами вітчизняних і зарубіжних публікацій, обґрунтування мети дослідження демонструють посереднє (недостатнє) вміння проводити системний аналіз проблеми й узагальнювати фактичний матеріал, який	6

Таблиця 2.1 – Критерії оцінювання магістерської дисертації

Критерії	Бали
використовується в процесі дослідження Мета й завдання дослідження недостатньо аргументовані. Аналіз стану здійснено в основному за навчальною літературою й застарілими джерелами (більше 10 років).	
Не відповідає критерію «достатньо».	0
4. Обґрунтованість вибору методів дослідження	8
Глибоко, за багатьма критеріями, розглянуті допустимі методи дослідження. Вибір теоретичних і експериментальних методів дослідження здійснено на підставі підходів системного аналізу.	8
Розглянуто кілька можливих теоретичних та/або експериментальних методів дослідження. На підставі одного з критеріїв здійснено вибір кращого методу.	7
Розглянуто кілька можливих теоретичних та/або експериментальних методів дослідження. На підставі одного з критеріїв здійснено вибір кращого методу.	6
Вибір методів дослідження здійснено без достатнього обґрунтування.	5
Не відповідає критерію «достатньо».	0
5. Рівень теоретичної частини роботи	10
Високий рівень умінь виокремлювати об'єкт наукового дослідження, опрацювати мовний матеріал за допомогою відповідних методів і прийомів, уміння аналізувати, систематизувати й класифікувати, узагальнювати й порівнювати ознаки об'єкта дослідження. Огляд літератури за темою (в межах останніх 10 років), стислий, критичний аналіз існуючих напрямів дослідження (із вказівкою на конкретні роботи попередників) і вибір одного з них у межах власного дослідження. Чітке окреслення власної позиції у розкритті визначеної проблеми.	10
Опрацювання достатнього обсягу літератури для проведення дослідження (щонайменше 50% в межах останніх 10 років). Окреслення нерозкритих проблем через аналіз робіт попередників і визначення власного місця у розв'язанні проблеми. Уміння виокремлювати об'єкт наукового дослідження, опрацювати мовний матеріал за допомогою відповідних методів і прийомів, що дозволяють аналізувати, систематизувати й класифікувати, узагальнювати й порівнювати ознаки об'єкта дослідження.	9
Опрацювання достатнього обсягу літератури для проведення дослідження (щонайменше 50% в межах останніх 10 років). Окреслення нерозкритих проблем через аналіз робіт попередників і визначення власного місця у розв'язанні проблеми. Уміння виокремлювати об'єкт наукового дослідження, опрацювати мовний матеріал за допомогою відповідних методів і прийомів, що дозволяють аналізувати, систематизувати й класифікувати, узагальнювати й порівнювати ознаки об'єкта дослідження.	8-7
Рівень умінь не дозволяє повною мірою опрацювати мовний матеріал за допомогою відповідних методів і прийомів. Огляд літератури за темою не відображає сучасних позицій щодо стану розробки теми дослідження, здійснено аналіз напрямів дослідження (із вказівкою на конкретні роботи попередників), але немає вказівки на власне місце у розв'язанні досліджуваної проблеми.	6
Не відповідає критерію «достатньо».	0

Таблиця 2.1 – Критерії оцінювання магістерської дисертації

Критерії	Бали
6. Якість практичної частини дослідження	10
Практична частина є самостійним науково-обґрунтованим дослідженням засобів, способів і прийомів перекладу певних аспектів обраного для дослідження дискурсу й, за потреби (відповідно до мети) супроводжується вивченням заданих лінгвістичних характеристик об'єкта дослідження. Простежується системність і логічний зв'язок із положеннями теоретичної частини роботи. Результати дослідження мають високу практичну значущість і можуть бути рекомендовані для використання у навчальній та навчально-дослідницькій діяльності. Додатки вичерпно ілюструють практичну значущість дослідження.	10
Практична частина є самостійним науково-обґрунтованим дослідженням засобів, способів і прийомів перекладу певних аспектів обраного для дослідження дискурсу. Простежується системність і логічний зв'язок із положеннями теоретичної частини роботи, хоча є певні зауваження до рівня обґрунтування здобутих експериментальних даних. Результати дослідження є достовірними й об'єктивними, але недостатньо аргументовані та/або обґрунтовані.Dodatki ілюструють практичну значущість дослідження. Результати дослідження мають значну практичну цінність.	9
Практична частина є самостійним науково-обґрунтованим дослідженням засобів, способів і прийомів перекладу певних аспектів обраного для дослідження дискурсу. Простежується системність і логічний зв'язок із положеннями теоретичної частини роботи, хоча є певні зауваження до рівня обґрунтування здобутих експериментальних даних. Результати дослідження є достовірними й об'єктивними, але недостатньо аргументовані та/або обґрунтовані. Dodatki ілюструють практичну значущість дослідження. Результати дослідження мають практичну цінність.	8-7
Практична частина не в повній мірі демонструє самостійність дослідження засобів і способів перекладу певних аспектів обраного для дослідження дискурсу. Не завжди простежується системність і логічний зв'язок із положеннями теоретичної частини роботи, частина здобутих експериментальних даних не є правильна/обґрунтована. Dodatki не повністю ілюструють основні положення. Результати дослідження мають певну практичну цінність.	6
Не відповідає критерію «достатньо».	0
7. Рівень використання інформаційних технологій	8
Робота демонструє високий рівень умінь користуватись інформаційно-пошуковими системами і базами даних. Уміння працювати з пакетами прикладних програм (електронні словники, Translation Memory Systems, програмне забезпечення класу CAT, Google Alalyzer, Tropes та ін.). Уміння створювати нові (для конкретного випадку) інформаційні моделі об'єктів і процесів, у тому числі з використанням схем, таблиць, прикладних лінгвістичних систем та ін.	8
Робота демонструє достатньо високий рівень умінь користуватись інформаційно-пошуковими системами й базами даних. Уміння працювати з пакетами прикладних програм (електронні словники, Translation Memory Systems, програмне забезпечення класу CAT, Google Alalyzer, Tropes та ін.). Уміння створювати нові (для конкретного випадку) інформаційні моделі об'єктів і процесів, у тому числі з використанням схем, таблиць та ін.	7

Таблиця 2.1 – Критерії оцінювання магістерської дисертації

Критерії	Бали
Робота демонструє достатньо високий рівень умінь користуватись інформаційно-пошуковими системами й базами даних. Уміння працювати з пакетами прикладних програм (електронні словники, Translation Memory Systems, програмне забезпечення класу CAT, Google Alalyzer, Tropes та ін). Уміння створювати нові (для конкретного випадку) інформаційні моделі об'єктів і процесів, у тому числі з використанням схем, таблиць та ін.	6
Робота демонструє задовільний (посередній) рівень умінь користуватись інформаційно-пошуковими системами і базами даних. Уміння працювати з пакетами прикладних програм (електронні словники, Translation Memory Systems, програмне забезпечення класу CAT, Google Alalyzer, Tropes та ін). Уміння створювати інформаційні моделі об'єктів і процесів, у т. ч. з використанням схем, таблиць та ін.	5
Не відповідає критерію «достатньо».	0
8. Якість оформлення магістерської дисертації	8
Матеріал викладений чітко, стисло; ясно, оформлення роботи повністю відповідає вимогам щодо оформлення магістерських дисертацій.	8
Матеріал викладений чітко, стисло, але є стилістичні недоліки. Текст виконано з використанням редактора Word for Windows. Оформлення з незначними відхиленнями від вимог ДСТУ 8302:2015.	7
Матеріал викладений чітко, стисло, але є стилістичні недоліки. Текст виконано з використанням редактора Word for Windows. Оформлення з незначними відхиленнями від вимог ДСТУ 8302:2015.	6
Нечітке викладення матеріалу, є граматичні помилки. Оформлення з порушеннями вимог ДСТУ 8302:2015.	5
Не відповідає критерію «достатньо».	0
9. Якість ілюстративного матеріалу	8
Ілюстративний матеріал повністю розкриває основні положення роботи, що виносяться на захист. Роботу виконано за допомогою сучасних графічних пакетів, дотриманням вимог нормативних документів. Додатки вичерпно ілюструють практичну значущість дослідження.	8
Ілюстративний матеріал повністю, але з недостатньою наочністю розкриває основні положення роботи. Роботу виконано за допомогою сучасних графічних пакетів, є незначні відхилення від вимог. Додатки ілюструють основні положення дослідження.	7
Ілюстративний матеріал повністю, але з недостатньою наочністю розкриває основні положення роботи. Матеріал виконано за допомогою сучасних графічних пакетів, є незначні відхилення від вимог нормативних документів. Додатки ілюструють основні положення дослідження.	6
Ілюстративний матеріал не повністю та з недостатньою наочністю розкриває основні положення дослідження.	5
Не відповідає критерію «достатньо».	0
10. Апробація матеріалів дослідження та наявність публікацій	10

Таблиця 2.1 – Критерії оцінювання магістерської дисертації

Критерії	Бали
Опубліковано наукову статтю у фаховому виданні України та зроблено 2 доповіді на наукових конференціях (всеукраїнських, міжнародних) з публікацією тез; результати впроваджено в роботу зовнішньої організації або в освітній процес.	10
Зроблено 2 доповіді на наукових конференціях (всеукраїнських, міжнародних) з публікацією тез.	9
Зроблено 1 доповідь на науковій конференції (всеукраїнській, міжнародній) з публікацією тез.	8-7
Зроблено доповідь на університетській науковій конференції з публікацією тез.	6
Відсутня апробація матеріалів дослідження та публікації.	0
11. Доповідь на захисті	10
Здобувач чітко й повно розкрив мету роботи, шляхи її досягнення, глибоко аргументував прийняті рішення і зроблені висновки. Відповіді на запитання демонструють уміння студента аргументовано відстоювати власний погляд, а також і те, що він володіє фаховими знаннями на високому рівні з урахуванням сучасних тенденцій у відповідній галузі наукових досліджень. Високий рівень культури мовлення.	10
Здобувач чітко й повно розкрив мету роботи, шляхи її досягнення, глибоко аргументував прийняті рішення і зроблені висновки, але припустився несуттєвих помилок і неточностей. Студент може аргументовано відстоювати власну точку зору. Відповіді на запитання є правильними, але не завжди достатньо повні та аргументовані.	9
Здобувач розкрив мету роботи, шляхи її досягнення, аргументував прийняті рішення і зроблені висновки, але припустився несуттєвих помилок і неточностей. Студент може аргументовано відстоювати власну точку зору. Відповіді на запитання не достатньо повні та аргументовані.	8-7
Доповідь про виконану роботу по суті є правильною, але побудованою нелогічно, нечітко, є багато неточностей. Відповіді на запитання неповні, допущені суттєві неточності в аргументуванні прийнятих рішень і зроблених висновків.	6
Не відповідає критерію «достатньо».	0

«Відмінно» 95...100 балів – 1) якість кваліфікаційної роботи: робота виконана на високому науковому рівні, ґрунтовно, у повному обсязі відповідно до поставленої мети та завдань; студент виявив добру обізнаність з необхідною науковою та методичною літературою, уміння вести наукову дискусію, робити самостійні узагальнення і чітко формулювати їх у висновках до розділу та загалом до роботи; логіка викладу відповідає поставленій меті та завданням. Він користується необхідними методами дослідження у здійсненні аналізу досліджуваного матеріалу. Магістерська

дисертація позбавлена технічних огріхів. Вимоги до оформлення: робота виконана з чітким дотриманням усіх необхідних умов, має необхідні структурні компоненти, відповідає науковому стилю викладу з дотриманням чинних норм літературної мови. У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент чітко дотримувався затвердженого графіка;

2) *захист*: виступ на захисті чіткий, відбиває основні положення дослідження. Відповідь на поставлені запитання, у тому числі і на питання рецензента, аргументована, вичерпна. Під час захисту студент виявляє вільне володіння матеріалом дослідження та науковою термінологією, добру обізнаність із сучасними роботами з аналізованої проблеми, її дослідниками, виявляє здатність аргументованої оцінки поглядів провідних дослідників проблеми, переконливо аргументує власну позицію; демонструє високу культуру наукового мовлення. Під час ведення дискусії студент демонструє наукову виваженість, коректність і тактовність. Студент дотримується регламенту. Презентація вичерпно висвітлює етапи та результати здійсненого дослідження.

«Дуже добре» 85...94 балів – 1) якість кваліфікаційної роботи: робота виконана на достатньому науковому рівні, відповідно до поставленої мети і завдань, логіка викладу загалом витримана. Студент виявив обізнаність з науковою та методичною літературою; продемонстрував уміння робити самостійні узагальнення і формулювати їх у висновках до розділу та загалом до роботи; користуватися науковими методами дослідження при здійсненні аналізу досліджуваного матеріалу та пояснювати доцільність їх використання. Вимоги до оформлення: робота в основному відповідає встановленим вимогам, має всі необхідні структурні компоненти. Допускаються незначні мовленнєві неточності та незначні технічні огріхи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент припускався незначного відхилення від затвердженого графіка;

2) *захист*: виступ на захисті загалом чіткий і в основному відбиває основні положення роботи. Відповідь на всі поставлені запитання, у тому

числі і на питання рецензента загалом повна, але не в деталях. Студент в основному орієнтується в науковій термінології, знає базові дослідження з проблеми, однак на захисті допускає певні неточності в трактуванні поглядів окремих дослідників, не достатньо переконливо аргументує власну позицію. Студент виявляє належний рівень володіння науковим мовленням. Під час ведення дискусії студент демонструє наукову коректність і тактовність. Загалом дотримується регламенту. Презентація досить повно висвітлює етапи та результати здійсненого дослідження.

«Добре» 75...84 балів – 1) якість кваліфікаційної роботи: робота виконана з незначними відхиленнями від визначених мети і завдань, логіка викладу загалом витримана. Студент в основному виявив обізнаність з науковою та методичною літературою, спроможність простежити вивчення проблеми, вміння користуватися основними методами дослідження при здійсненні опису досліджуваного матеріалу. Однак у роботі очевидними є труднощі у здійсненні аналізу фактичного матеріалу, в теоретичному узагальненні і формулюванні висновків до розділів та загалом до роботи, простежується недостатня переконливість і неточність у використанні поняттєвого апарату, які загалом не впливають на достовірність отриманих результатів. Вимоги до оформлення: робота загалом відповідає встановленим вимогам, має обов'язкові структурні компоненти вступу, трапляється незначна кількість мовних і мовленнєвих помилок, порушується стильова єдність викладу, наявні певні технічні огріхи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент не завжди дотримувався затвердженого графіку;

2) *захист*: виступ на захисті загалом відбиває базові положення роботи. Відповідь на поставлені запитання дається по суті, але допускаються певні неточності у трактуванні поглядів окремих дослідників. Недостатньо переконливо ілюструються прикладами теоретичні положення дослідження. Під час ведення дискусії студент демонструє достатню наукову коректність і тактовність. Спостерігаються елементи порушення регламенту.

«Задовільно» 65...74 балів – 1) якість кваліфікаційної роботи: робота виконана з відхиленням від визначених мети і завдань (деякі з них залишилися невиконані), проте вона не містить помилок, які потребують її докорінної переробки. Студент виявив певну обізнаність з основною науковою та методичною літературою, але поверхово описує динаміку становлення аналізованої проблеми. При намаганні здійснити опис досліджуваного матеріалу більшість теоретичних положень підтверджується одиничними прикладами. Студент обмежено володіє термінологічним апаратом. У формулюванні висновків він робить елементарні узагальнення. Вимоги до оформлення: робота відповідає переважній більшості вимог, має більшість обов'язкових структурних компонентів, трапляються відхилення від логічності викладу думки, мовні і мовленнєві помилки та технічні огріхи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент працював нерівномірно, епізодично;

2) *захист*: виступ на захисті свідчить про те, що студент загалом орієнтується в обраній проблемі, але не може достатньо чітко представити її, аргументовано сформулювати висновки, вміло пов'язати теоретичні узагальнення з досліджуваним фактичним матеріалом. Відповідь на поставленні запитання дається неповна. Студент обмежено володіє термінологічним апаратом. Мовлення студента науково збіднене. Не дотримується регламенту.

«Достатньо» 60...64 балів – 1) якість кваліфікаційної роботи: робота виконана зі значними відхиленнями від визначених мети і завдань (значна їх кількість залишилася невиконаною). Студент виявив певну обізнаність з науковою літературою, примітивно простежує динаміку становлення проблеми. У намаганні здійснити опис досліджуваного матеріалу більшість теоретичних положень не підкріплено прикладами, простежувано низький рівень усвідомлення теорії, трапляються помилки під час пояснення базових понять, сплутуються факти. Робота носить компілятивний характер. Висновки сформульовано поверхнево, в них не відображені поставлені

завдання. Вимоги до оформлення: робота має значні порушення вимог, проте в ній наявна більшість обов'язкових структурних компонентів. Матеріал викладено нелогічно та непослідовно, студент виявляє обмежений словниковий запас, культура наукового мовлення характеризується бідністю. Текст дослідження містить багато помилок і технічних огріхів. У процесі виконання кваліфікаційної роботи студент в основному не дотримувався затвердженого графіка;

2) *захист*: виступ на захисті свідчить про те, що дипломник поверхово орієнтується в обраній проблемі, відчуває значні труднощі в викладі досліджуваного матеріалу. Відповідь дається не на всі поставлені запитання, вона не переконлива, збіднена на мовні ілюстрації. Мовлення студента науково примітивне, характеризується лексичною та граматичною невправністю. Студент порушує регламент захисту.

«Незадовільно» менше 60 балів – 1) *якість кваліфікаційної роботи*: демонструє відсутність елементарних знань з обраної проблеми дослідження та незадовільний рівень наукового мовлення;

2) *захист*: виступ на захисті свідчить про те, що студент не орієнтується в досліджуваній проблемі, не володіє необхідним понятійним апаратом, не знає базових праць з досліджуваної проблеми.

Після закінчення захисту проводиться підсумкове закрите засідання ЕК, яка обговорює, оцінює кваліфікаційну роботу (враховуючи відгук керівника, рецензента, зміст доповіді, відповіді на запитання) й підраховує середній бал оцінок членів ЕК і далі далі згідно з Положенням про систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського переводиться до оцінки (див. Табл. 2.2):

Таблиця 2.2 – Переведення балів до оцінок за університетською шкалою

Рейтингова оцінка здобувача	Університетська шкала оцінок рівня здобутих компетентностей
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Засідання ЕК оформляється протоколом, до якого вносяться відповідні оцінки за захист, записуються запитання членів ЕК і присутніх на захисті, особисті думки членів ЕК, зазначається здобутий освітній ступінь. Протокол підписують голова і члени ЕК, що брали участь у засіданні. ЕК після завершення роботи складає звіт, в якому відображаються: основні кількісні показники щодо рівня та якості успішності по захистах; характеристики виконаних магістерських робіт щодо можливості впровадження конкретних пропозицій у відповідну практику та ін.

У разі отримання здобувачем за результатами захисту кваліфікаційної роботи оцінки «незадовільно», ЕК встановлює, чи може здобувач (у разі його поновлення для підготовки кваліфікаційної роботи та проходження атестації) подати на захист доопрацьовану кваліфікаційну роботу за тією ж темою або він повинен виконати кваліфікаційну роботу за новою темою, узгодженою з випусковою кафедрою.

Поновлення осіб для повторного захисту кваліфікаційної роботи, а також допуск до атестації здобувачів, які з поважних причин не змогли пройти її у встановлений термін, здійснюється за заявою особи на ім'я

ректора Університету з візамипогодженнями наукового керівника кваліфікаційної роботи, завідувача випускової кафедри та декана факультету.

Здобувач, який отримав оцінку «незадовільно» за результатами захисту кваліфікаційної роботи, чи не з'явився на засідання ЕК без поважної причини, відраховується з Університету як такий, що не виконав індивідуальний навчальний план. Йому видається академічна довідка встановленого зразка.

3 ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ЗМІСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ

3.1 Структура кваліфікаційної роботи

Магістерська дисертація є кваліфікаційною працею, яку оцінюють не лише з позицій актуальності теми, змістового наповнення та значущості результатів, а й за методичним рівнем виконання.

Структура кваліфікаційної магістерської роботи та обсяг окремих її розділів залежать від особливостей теми роботи, але вона повинна формуватися з додержанням таких вимог:

- кількість сторінок основного тексту магістерської дисертації (без урахування бібліографії та додатків) складає 80–90 стор. А4 із можливим збільшенням їх кількості на 15 %;

- найвагомим та, відповідно, великим за обсягом є практичний доробок дослідження;

- допоміжні таблиці, графіки та мовний матеріал дослідження, доцільно виносити в додатки;

- кількість сторінок в окремих розділах чітко не регламентується, але має відповідати вимогам достатньої інформативності та обґрунтованості рішень та висновків. Автор має чітко уявляти собі структуру та зміст дипломної магістерської роботи.

Усі складові частини роботи повинні бути логічно взаємопов'язані та переконливо аргументовані. Виконання кваліфікаційної роботи передбачає: обґрунтування актуальності теми, мети й завдань дослідження, предмету та об'єкту дослідження, з'ясування рівня розробленості проблеми у науковій літературі, оцінювання його новизни та перспективності, практичну цінність, зазначення методів та мовної бази дослідження, апробацію результатів дослідження; розкриття теоретичних та інших (історичних, соціокультурних тощо) аспектів дослідження (основних категорій, понять, закономірностей

розвитку явища, яке вивчається); аналіз конкретної перекладознавчої проблемної ситуації.

Структура кваліфікаційної магістерської дисертації має містити:

- титульний аркуш;
- завдання на магістерську дисертацію;
- реферат (анотації українською й англійською мовами);
- зміст;
- перелік умовних скорочень і термінів (за необхідності);
- основна частина;
- список використаних джерел;
- список джерел ілюстративного матеріалу;
- додатки.

Кожен з цих елементів, а також розділи основної частини та додатки мають починатися з нової сторінки.

3.2 Титульний аркуш та завдання на магістерську дисертацію

Титульний аркуш та завдання на магістерську дисертацію оформлюються за формами, наведеними у Додатках А і Б.

3.3 Реферат

Реферат – стислий зміст магістерської дисертації, представлений двома **анотаціями** державною й англійською мовами (див. Додаток В). Анотація має містити стисло представлені основні результати дослідження із *зазначенням наукової новизни та практичного значення отриманих результатів*.

Обсяг анотації кожною мовою становить до 2-х сторінок.

РЕФЕРАТ нумерується зі сторінки 2. (**ВАЖЛИВО:** нумерація сторінок у роботі проставляється зі структурного елементу РЕФЕРАТ (с. 2)).

Наприкінці кожної анотації наводяться ключові слова відповідною мовою. Сукупність ключових слів повинна відповідати основному змісту наукової праці, відображати тематику дослідження і забезпечувати тематичний пошук роботи. Кількість ключових слів (словосполучень) становить від п'яти до десяти. Ключові слова подають у називному відмінку, друкують в рядок через кому.

Після ключових слів наводиться **список публікацій здобувача** за темою магістерської дисертації, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження.

3.4 Зміст кваліфікаційної роботи

ЗМІСТ розташовують безпосередньо після реферату, починаючи з нової сторінки. До змісту включають: перелік умовних позначень, одиниць, скорочень і термінів (за потреби); вступ; послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (якщо вони мають заголовки) суті магістерської роботи; висновки; рекомендації; список використаних джерел; список джерел ілюстративного матеріалу; назви додатків і номери сторінок, які містять початок матеріалу (див. Додаток Г).

Перелік питань, які розглядаються, структурується за принципом від загального до конкретного. Тобто, назви розділів і підрозділів, як вузлові складники обраної проблеми, мають бути єдиною системою, в якій назва кожного наступного розділу чи підрозділу розвиває і доповнює назву попереднього, що загалом відображає сутність досліджуваної проблеми та послідовність її вирішення. Назви розділів та підрозділів мають бути чітко і зрозуміло сформульовані, пов'язані з темою дослідження. Назва питань не може дублювати тему магістерської роботи.

Вироблення кінцевого варіанту змісту, який затверджується науковим керівником, є результатом вивчення літератури за темою магістерської дисертації.

3.5 Перелік умовних скорочень і познач

Перелік умовних скорочень і термінів подається студентом (за необхідності) у вигляді окремого списку, що розміщується після «ЗМІСТУ» у магістерській дисертації.

Перелік необхідно друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їх детальне розшифрування. Цей перелік може містити, за необхідності, загальноприйняті скорочення, наприклад: ЗМІ – засоби масової інформації та ін.

Використані студентом скорочення, символи, позначки, які повторюються більше двох разів у тексті – вносяться до цього переліку. Якщо такий перелік не формується, то розшифрування скорочень наводиться у тексті під час першого їх згадування, наприклад: «фразеологічні одиниці (далі – ФО)». Вказаною аббревіатурою студент послуговується впродовж написання тексту магістерської дисертації.

3.6 Вступ

ВСТУП (не більше 5 сторінок) розкриває сутність наукової проблеми, її значущість, підстави і вихідні дані для розробки теми, стан розробленості, обґрунтування необхідності проведення дослідження. Далі подається загальна характеристика дослідження у такій послідовності:

Актуальність проблеми, яка зумовила вибір теми дослідження (формулюється доцільність роботи для розвитку перекладознавчої галузі науки шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми).

Ступінь розробленості проблеми у науковій літературі. У цій рубриці студент вказує вітчизняних та зарубіжних науковців, які займалися дослідженням цієї проблеми, окремих її аспектів, стисло представляє їх основні позиції, наукові здобутки у вирішенні проблеми, а також наголошує на тих питаннях, які необхідно вивчити, дослідити, проаналізувати детальніше. Прізвища науковців подають в алфавітному порядку.

Об'єкт дослідження (процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і обране для вивчення).

Предмет (міститься в межах об'єкта – саме на ньому повинна бути спрямована увага, оскільки він визначає тему кваліфікаційної роботи магістранта).

Мета і завдання дослідження визначаються на основі актуальності обраної теми та з визначенням кінцевого результату роботи (4-6 завдань).

Мета дослідження формулюється з указанням на те явище, що вивчається, і на об'єкт, у якому це досліджується. Мета роботи узгоджується із назвою роботи. Вона називає не тільки очікувані результати (*встановлення.., обґрунтування.., розробка..., наукове осмислення...*), а й вказує на те, яким шляхом вони будуть отримані (з використанням певних підходів, методів аналізу тощо). Із загальної мети випливають конкретні завдання роботи, які перелічуються згідно з порядком їх розв'язання у роботі (від більш загальних, основоположних, до більш дрібних і конкретних). Вони не можуть бути глобальними. Важливо конкретизувати шляхи, методи, засоби вирішення проблем. Як правило, у роботі вирішується до шести завдань. Їх опис наводять через дієслово або іменник із значенням результату, а не процесу: не слід вживати **вивчення, аналіз, опис, дослідження*, натомість пишуть: *з'ясувати, дослідити, вивчити, схарактеризувати, побудувати модель, розкрити, виявити, проаналізувати, визначити* тощо. Наприклад:

Метою дослідження є розкриття специфіки реалізації особливостей ідіостилю N та визначення способів відтворення цих особливостей у мові перекладу.

Досягнення сформульованої мети вимагає розв'язання конкретних завдань:

- 1) схарактеризувати поняття «ідіостиль письменника»;
- 2) встановити особливості ідіостилю N;
- 3) проаналізувати лінгво-стилістичні особливості ідіостилю N на матеріалі текстів оригіналів творів N;
- 4) визначити рівень збереження лінгво-стилістичних особливостей ідіостилю N в мові перекладу;
- 5) з'ясувати засоби, що були використані перекладачем для відтворення лінгво-стилістичних особливостей ідіостилю N, на матеріалі українського перекладу.

Ще один приклад:

Мета дослідження полягає у вивченні, узагальненні та систематизації наукових здобутків сучасної лінгвістичної науки у сфері функційно-стилістичної специфіки вживання та перекладу англомовної військової лексики.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких завдань:

- 1) схарактеризувати функційні та семантичні особливості англомовної лексики військової фахової мови;
- 2) вивчити проблему класифікації англомовної військової лексики;
- 3) розглянути специфіку творення та функціонування стилістично маркованих лексем та лексичних інновацій у межах фахової мови військової сфери;
- 4) дослідити специфіку та труднощі військового перекладу;
- 5) здійснити перекладацький аналіз вилучених англомовних лексичних одиниць військової сфери з обраних джерел та узагальнити прийоми перекладу, застосовані при відтворенні аналізованих лексем українською мовою.

Усі завдання дослідження та його мета в цілому мають цілком (бажано зі збереженням логічної послідовності) відповідати положенням, що виносяться на захист.

Методи дослідження, використані для досягнення поставленої мети (перераховуються використані наукові методи дослідження та змістовно відзначається, що саме досліджувалось кожним методом; обґрунтовується вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків). **Важливо:** перераховувати методи треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалося тим або іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися у логічності та прийнятності вибору саме цих методів (див. Додаток Д). Наприклад:

Для визначення лінгво-стилістичних особливостей ідіостилю N використано методи.... Типологія особливостей ідіостилю N проаналізована за допомогою методу класифікації. Порівняльний аналіз текстів оригіналу й перекладу було залучено для визначення рівня збереження лінгво-стилістичних особливостей ідіостилю N в мові перекладу. Цей метод також дозволив установити й описати прийоми відтворення лінгвостилістичних особливостей ідіостилю N в українському художньому перекладі.

Рекомендовано користуватися як загальнонауковими методами (дедукція, індукція, аналіз, синтез), так і спеціальними (наприклад: метод структурно-функціонального аналізу, метод контекстологічного аналізу, метод зіставного аналізу, метод трансформаційного аналізу, дескриптивний метод, метод компонентного аналізу, метод типологічного аналізу, метод суцільної вибірки тощо, які обираються залежно від об'єкта та предмета дослідження. У разі необхідності вказується і методологія, у руслі якої проводилось дослідження (дискурс-аналіз, контрастивна, зіставна, компаративна лінгвістика тощо). Наприклад:

Методи дослідження. *Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань у роботі застосовано такі основні методи*

дослідження: *загальнонаукові* – індукція, дедукція, аналіз і синтез – для уточнення теоретичних засад і формування висновків дослідження; *спеціальні лінгвістичні методи*: метод дистрибутивного аналізу – для сегментації тексту та ідентифікації лексичних одиниць; метод аналізу словникових дефініцій – для визначення первинного значення мовних одиниць військової сфери; метод структурно-словотвірного аналізу – для виявлення способів та механізмів утворення лексики військової сфери; метод функційного аналізу – для виявлення особливостей функціонування мовних одиниць у військовому дискурсі; метод перекладацького аналізу – задля аналізу текстів оригіналів та їх перекладів і докладне вивчення лінгвістичних питань, пов'язаних з відтворенням англomовної військової лексики; метод кількісного аналізу – для визначення частотності застосування перекладацьких трансформацій загалом та для кожного досліджуваного типу лексичних одиниць зокрема.

Матеріал дослідження (мовна база дослідження) і його обсяг, використаний для досягнення поставленої в роботі мети.

Подають перелік матеріалів, використаних для аналізу, їх загальну характеристику (обсяг, джерело тощо) та обґрунтування такого вибору. Матеріалом дослідження для робіт у галузі перекладознавства виступають або тексти оригіналу та перекладу (обсягом не менше 40 000 друкованих знаків), або мовні/мовленнєві одиниці певного рівня та їхні еквіваленти у мові перекладу (кількістю не менше 300 кожен). Обсяг кожного фрагменту повинен бути достатнім, щоб він повністю ілюстрував мовне явище. Наприклад:

Матеріалом дослідження слугували 100 фрагментів художніх творів N, що демонструють лінгвостилістичні особливості ідіостилю N, та їхні відповідні переклади українською. Приклади відібрано методом суцільної вибірки із прозаїчних творів N (назви) загальним обсягом ... сторінок.

Матеріалом дослідження слугували 455 лексичних одиниць військової сфери, виокремлених шляхом довільної вибірки з лексикографічних джерел, інтернет-ресурсів, інтернет-журналів, науково-популярної літератури.

Наукова новизна (коротка анотація нових положень або рішень, запропонованих автором особисто, з обов'язковою вказівкою на відмінність цих положень від вже відомих). Подається короткий виклад нових наукових положень (рішень), запропонованих студентом особисто. Необхідно показати відмінність отриманих результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни (*уперше отримано, удосконалено, дістало подальший розвиток*).

Кожне наукове положення чітко формулюють, підкреслюючи його основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно, чітко розкриваючи сутність. Формулюючи положення наукової новизни можна вживати такі вирази: *«уперше формалізовано...», «розроблено методичні підходи... що відрізняються від...», «доведено залежність між...»* тощо.

Практичне значення отриманих результатів (відомості про використання результатів дослідження або рекомендації щодо їх практичного застосування).

Апробація результатів дослідження. Наводяться дані щодо участі автора(-ки) в конференціях, форумах, колоквиумах, семінарах тощо.

Публікації. Наводиться інформація про опубліковані студентом(-кою) наукові праці за темою магістерської дисертації. Зазначається кількість наукових праць (та їх загальний обсяг), опублікованих у наукових фахових виданнях, у матеріалах науково-практичних конференцій та інших публікаціях.

Структура й обсяг роботи. Перераховують усі структурні елементи магістерської роботи з обов'язковим зазначенням повного обсягу роботи.

Вказують загальну кількість додатків, рисунків, таблиць, кількість найменувань у списку використаних джерел. Наприклад:

Робота складається зі вступу, ... розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (... джерел, у тому числі ... – іноземною мовою), списку джерел ілюстративного матеріалу (... джерел), ... додатків на ... сторінках. Загальний обсяг дисертації – ... сторінок. Основний зміст викладено на ... сторінках. Роботу проілюстровано ... таблицями, ... рисунками»).

3.7 Основна частина магістерської дисертації

Основна частина дослідження зазвичай складається з трьох-чотирьох розділів приблизно однакового обсягу. Залежно від обраної теми можна чітко виділяти теоретичну та практичну частину. Допускається також проведення наскрізного дослідження з паралельним обґрунтуванням теоретичних викладок та їх ілюстрацією за допомогою фактичного матеріалу.

У **першому та другому** (і третьому – якщо вся робота містить чотири розділи) розділах викладаються теоретичні положення, які є важливими для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети роботи. У теоретичній частині розкривається ступінь розробки проблеми в сучасній науковій літературі, даються визначення використаних у роботі термінів і понять, узагальнюються підходи до розв'язання аналізованої проблеми. Тут можуть міститися відомості про характер матеріалу, обраного для дослідження, наприклад, про автора першотвору, про сам першотвір, про перекладача. **Обсяг теоретичної частини – 30–40% від обсягу всієї роботи.**

Викладення матеріалу повинно бути чітким, послідовним і логічним (в основному за методом дедукції – від загального до окремого), підкріплюватися посиланнями на наукові джерела. Задля цього не слід нехтувати вживанням певних вставних фраз безособового характеру, таких як: *останнім часом дослідження з...; новітні дослідження...; у контексті*

сучасної парадигми досліджень.; сучасна лінгвістика досліджує...; при вивченні ... значна увага науковців приділялася...; подальший розвиток досліджень з...; у світлі вищесказаного...; як вже зазначалося...; на наш погляд...; отже...; необхідно відзначити, що...; відомо (загальновідомо), що...; оскільки...; встановлено, що...; відправною точкою ... у визначенні ... було...; поділяючи точку зору ...ми вважаємо...; беручи до уваги...; з іншого боку...; нарешті...; перш за все...; по-перше...; аналіз вербального вираження ... свідчить про...; звернення до концепції...; уявлення про...; когнітивний (комунікативний, антропоцентричний) підхід до вивчення.; як стверджує...; у більшості робіт...; специфіка ... полягає в...; не дивлячись на...; поштовхом для створення...; при цьому... та інше.

При наявності синонімії лінгвістичної термінології відповідно до теми дослідження в дисертації необхідно подати всі опрацьовані інваріанти термінів із посиланням на джерело та обґрунтувати обраний варіант терміна, який буде вживатися в роботі (синонімія термінології не притаманна таким видам наукової роботи, як курсова, дисертація тощо).

Крім теоретичної частини робота включає **практичний доробок (третій або/та четвертий розділ)**, де студент демонструє вміння вести власне дослідження на обраному мовному матеріалі, проводити таксономію мовних одиниць і перекладацьких засобів їх відтворення українською мовою, робити узагальнення, встановлювати зв'язки між певними мовними явищами, фіксувати закономірності їх функціонування, пояснювати специфіку вживання, вказувати на певні особливості їх перекладу. Загалом зазвичай студент у залежності від виду одиниць дослідження повинен опрацювати **300–1000 прикладів фактичного матеріалу (їх повний перелік подається в додатках до роботи)** з обраної теми, що дозволить йому зробити ґрунтовні висновки, підкріплені результатами кількісного та статистичного аналізу.

Чіткому викладенню результатів дослідження в практичній частині допоможуть такі фрази: *у представленій роботі...; наступний приклад*

свідчить/демонструє/ілюструє...; таким чином, проведений аналіз довів, що...; у цілому проведене дослідження дозволяє стверджувати, що...; у ході дослідження були проаналізовані...; результати роботи дають підстави вважати, що...; у центрі нашої уваги...; у процесі дослідження виникла необхідність...; нами було встановлено...; у результаті дослідження було помічено...; як показало наше дослідження...; як свідчать результати аналізу...; аналіз мовного матеріалу показав...; застосування ... методу (аналізу) дозволило встановити...; механізм відтворення...; аналіз мовних засобів ... показав..; керуючись принципом... тощо.

Основна частина магістерської дисертації повинна мати чітку будову, логічну послідовність викладення матеріалу, ґрунтовність аргументації, стислість і точність формулювань.

3.8 Висновки за розділами

Наприкінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладенням наукових і практичних результатів тієї частини дослідження, що була розглянута у розділі. У висновках не слід переказувати те, що було висвітлено в розділі, а сформулювати що з проведеного аналізу випливає.

3.9 Висновки (загальні)

ВИСНОВКИ (загальні – до роботи) є завершальним етапом виконаної дипломної магістерської роботи. Вони формулюються **відповідно до завдань роботи**. Їхній обсяг не повинен перевищувати п'ять сторінок. У висновках викладаються найбільш важливі наукові та практичні результати магістерської дисертації, вказуються можливі перспективи подальших розвідок за тематикою дослідження.

Висновки потрібно представляти у вигляді послідовно пронумерованих абзаців відповідно до завдань, що були поставлені на початку роботи у вступі. При цьому кожен абзац має містити окремий логічно завершений висновок.

Саме сформульовані у ВИСНОВКАХ отримані результати теоретичного і практичного проведеного наукового дослідження засвідчують рівень наукової та фахової підготовки студента.

3.10 Список використаних джерел

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ розміщують в алфавітному порядку та оформлюють з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (див. Додаток Е). У списку джерел повинні переважати новітні видання. Загальний перелік використаних джерел має становити не менше **70 найменувань, більша частина яких видана впродовж останніх десяти років**. Цей список повинен містити не менше не менше 25% літератури іноземними мовами

Список джерел ілюстративного матеріалу (за необхідності) розміщують також в алфавітному порядку і складають відповідно до чинних стандартів.

3.11 Додатки

Додатки слід оформлювати як продовження магістерської дисертації на її наступних сторінках, розташовуючи їх у порядку появи посилань на них у тексті роботи. До додатків має включатися допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації: фактичний (мовний) матеріал дослідження; протоколи та акти про впровадження, листи підтримки результатів дисертаційної роботи; інструкції та методики, опис алгоритмів, які не є основними результатами дослідження, описи і тексти комп'ютерних програм вирішення задач за допомогою електронно-обчислювальних засобів, які розроблені у процесі виконання дисертації; ілюстрації допоміжного характеру та ні.

4 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИСЕРТАЦІЇ

4.1 Загальні правила оформлення

Магістерська дисертація має бути виконана державною мовою, окрім анотації англійською та списку використаних джерел, де джерело записують мовою видання, з використанням наукового стилю, без орфографічних і синтаксичних помилок, логічно та послідовно викладаючи текст. Пряме переписування матеріалів з літератури **не допускається**. Прізвища, назви установ, організацій, фірм та інші власні назви у роботі наводять мовою оригіналу. Дозволено транслітерувати власні назви в перекладі на мову роботи, додаючи в разі першого згадування в тексті роботи оригінальну назву. В поодиноких випадках за рішенням випускової кафедри (за результатами розгляду відповідної заяви здобувача на ім'я завідувача випускової кафедри з відповідним узгодженням з науковим керівником кваліфікаційної роботи) кваліфікаційна робота може бути виконана іноземною мовою.

Викладення тексту й оформлення роботи виконують за положеннями стандарту ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» на паперовому та/чи електронному носії (паперовий та електронний документи відповідно). Електронний документ виконують згідно з вимогами Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

Роботу друкують на аркуші білого паперу формату А4 (210 мм x 297 мм) шрифтом Times New Roman чорного кольору прямого накреслення через півтора міжрядкові інтервали кеглем 14. Сторінки повинні мати поля: ліве – 25(30) мм, праве – 10 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Нумерація сторінок здійснюється арабськими цифрами у правому верхньому кутку сторінки. Титульна сторінка є першою, але вона не нумерується.

Абзацний відступ повинен бути однаковий упродовж усього тексту роботи й дорівнювати п'яти знакам 1,25 см. По тексту необхідно виставити «заборону висячих рядків».

Розмір шрифту таблиць і пояснювальних даних на рисунках і в таблицях друкують шрифтом Times New Roman чорного кольору прямого накреслення через один міжрядковий інтервал не більше кегля 12.

Надрукований текст повинен бути чітким, чорного кольору. Щільність тексту – однакова по всій роботі.

Друкарські помилки, описки, графічні неточності, які виявилися під час написання роботи, можна виправляти підчищенням або зафарбовуванням корегуючою рідиною та нанесенням на тому ж місці або між рядками виправленого тексту (фрагменту рисунка) комп'ютерним способом. На одній сторінці допускається не більше двох виправлень.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який оформлюється за зразком (див. Додаток А).

На наступній сторінці після РЕФЕРАТУ (див. Додаток В) подається зміст роботи із зазначенням сторінок. Зміст містить найменування всіх розділів та підрозділів роботи і номери їх початкових сторінок. Зміст має містити усі без винятку заголовки, які є в роботі, починаючи зі вступу й закінчуючи додатками.

Заголовки структурних частин роботи – **«РЕФЕРАТ»**, **«ЗМІСТ»**, **«ВСТУП»**, **«ВИСНОВКИ»**, **«СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ»**, **«СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ»**, **«ДОДАТКИ»** – не нумерують, а їхні назви є заголовками структурних елементів; друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично відносно тексту сторінки.

Кожна структурна частина починається з нової сторінки.

Заголовки структурних елементів роботи та заголовки розділів треба друкувати з абзацного відступу великими літерами напівжирним шрифтом без крапки в кінці. Дозволено їх розміщувати посередині рядка.

Заголовки підрозділів, пунктів і підпунктів роботи потрібно друкувати з абзацного відступу з великої літери без крапки в кінці.

Якщо заголовок складається з кількох речень, їх розділяють крапкою. Розривати слова знаком переносу в заголовках заборонено.

Відстань між заголовком, приміткою, прикладом і подальшим або попереднім текстом має бути не менше ніж два міжрядкових інтервали.

Текст роботи повинен бути граматично та стилістично правильним. З метою покращення викладу змістової частини магістерської дисертації у методичних рекомендаціях наведено мовні конструкції, які використовуються у наукових працях для виконання функції зв'язку між реченнями (див. Додаток Ж).

Автор роботи несе особисту відповідальність за достовірність наведених даних і цитат.

Готова магістерська дисертація у зброшурованому вигляді (один примірник) передається науковому керівникові для написання відгуку, а потім на випускову кафедру для реєстрації та рецензування.

4.2 Нумерація сторінок роботи

Сторінки роботи нумерують наскрізно арабськими цифрами, охоплюючи додатки. Номер сторінки проставляють праворуч у верхньому куті сторінки без крапки в кінці (шрифтом Times New Roman, нежирним, через один міжрядковий інтервал кеглем 12).

Позначення сторінок магістерської дисертації починається з «РЕФЕРАТ» (с. 2).

4.3 Нумерація структурних елементів роботи

Елементи роботи: РЕФЕРАТ, ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ, ДОДАТКИ не нумерують. Тобто не можна друкувати «1 ВСТУП» чи «4 ВИСНОВКИ».

У тексті роботи розділи пронумеровані арабськими цифрами, після номера **крапку не ставлять**, потім друкують заголовок розділу з вирівнюванням по центру.

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти нумерують арабськими цифрами.

Розділи роботи нумерують у межах викладення суті дослідження і позначають арабськими цифрами без крапки, починаючи з цифри «1».

Підрозділи як складові частини розділу нумерують у межах кожного розділу окремо. Номер підрозділу складається з номера відповідного розділу та номера підрозділу, відокремлених крапкою. Після номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад, 1.1, 1.2 тощо.

Пункти нумерують арабськими цифрами в межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з номера розділу, порядкового номера підрозділу та порядкового номера пункту, які відокремлюють крапкою, наприклад, 1.1.1, 1.1.2 тощо. Після номера підпункту крапку не ставлять, наприклад, 1.1.1.1 або 2.1.4 тощо.

4.4 Скорочення та умовні позначки

Переліки скорочень та умовних позначок (за необхідності) слід розташовувати стовпцем за абеткою. Ліворуч в абетковому порядку наводять скорочення або умовні позначки спочатку українською мовою, а потім іншими мовами (за наявності), а праворуч – їх розшифрування.

4.5 Рисунки і таблиці

Рисунки (схеми, графіки, діаграми) і **таблиці** необхідно розміщувати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або якомога ближче до них на наступній сторінці, а за потреби – в додатках. Якщо рисунки і таблиці розміщені на окремих сторінках, то ці сторінки нумерують за загальною нумерацією сторінок. Таблицю чи рисунок на аркуші формату, більшого за

A4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Усі графічні матеріали роботи (діаграми, графіки, схеми, рисунки, фотографії та інші) повинні мати однаковий підпис «Рисунок». **Рисунок** подають одразу після тексту, де вперше посилаються на нього, або якнайближче до нього на наступній сторінці, а за потреби – в додатках до звіту. Рисунок виконують на одній сторінці аркуша. Якщо він займає цілий аркуш, останній нумерують за загальними правилами.

Рисунки нумерують наскрізно арабськими цифрами, крім рисунків у додатках. Дозволено рисунки нумерувати в межах кожного розділу. У цьому разі номер рисунка складається з номера розділу та порядкового номера рисунка в цьому розділі, які відокремлюють крапкою, наприклад, «Рисунок 3.2» – другий рисунок третього розділу.

Назва рисунка повинна відображати його зміст, бути конкретною та стислою. За потреби пояснювальні дані до рисунка подають безпосередньо після графічного матеріалу перед назвою рисунка. Назву рисунка друкують із великої літери та розміщують під ним посередині рядка, наприклад, «Рисунок 1.2 – Назва рисунку», що означає другу ілюстрацію, подану в першому розділі роботи.

Рисунки кожного додатка нумерують окремо. Номер рисунка додатка складається з позначки додатка та порядкового номера рисунка в додатку, відокремлених крапкою. Наприклад, «Рисунок А.1 – Назва рисунку», тобто перший рисунок додатка А.

Таблиці розміщують в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Якщо таблиці займають цілий аркуш, останній нумерують за загальними правилами.

На кожну таблицю повинне бути посилання в тексті роботи із зазначенням її номера. Таблиці нумерують наскрізно арабськими цифрами, крім таблиць у додатках. Таблиці нумерують в межах розділу, номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених

крапкою, наприклад, «Таблиця 2.1» – перша таблиця другого розділу. Таблиці кожного додатка нумерують окремо. Номер таблиці додатка складається з позначення додатка та порядкового номера таблиці в додатку, відокремлених крапкою. Наприклад, «Таблиця В.1 – Назва таблиці», тобто перша таблиця додатка В.

Назва таблиці повинна відображати її зміст, бути конкретно та стислою. Назву таблиці друкують із великої літери і розміщують над таблицею з абзацного відступу. Між попереднім текстом та назвою таблиці немає відступу, а між таблицею і наступним текстом – відступ один рядок.

Вирівнювання в таблиці наводиться без абзацного відступу за таким правилом: назви головки, заголовків, підзаголовків та дані рядків колонок – вирівнювання по центру (по горизонталі та по вертикалі), назви боковиків – по лівому краю по центру.

Заголовки колонок таблиці починають із великої літери, а підзаголовки – з малої літери, якщо вони становлять одне речення із заголовком. Підзаголовки, які мають самостійне значення, подають із великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Форма іменників у заголовках – однина.

Таблицю подають безпосередньо після тексту, в якому її згадано вперше, або на наступній сторінці. На кожену таблицю повинне бути посилання в тексті роботи із зазначенням її номера.

Якщо рядки або колонки таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під іншою або поруч, чи переносять частину таблиці на наступну сторінку. У кожній частині таблиці повторюють її головку та боковик. У разі поділу таблиці на частини дозволено її головку чи боковик замінювати відповідно номерами колонок або рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами.

Слово «Таблиця» подають лише один раз над першою частиною таблиці. Над іншими частинами таблиці зліва з абзацного відступу друкують

«Продовження таблиці» без повторення її назви. Наприклад, «Продовження таблиці 2.1» – продовження першої таблиці другого розділу.

4.6 Оформлення переліків

Переліки (за потреби) подають у розділах, підрозділах та додатках. Перед переліком ставлять двокрапку (крім пояснювальних переліків на рисунках).

Якщо подають переліки одного рівня підпорядкованості, на які у роботі немає посилань, то перед кожним із переліків ставлять знак «–» (тире).

Якщо у роботі є посилання на переліки, підпорядкованість позначають малими літерами української абетки, далі – арабськими цифрами, далі – через знаки «тире».

Після цифри або літери певної позиції переліку ставлять круглу дужку. Текст кожної позиції переліку потрібно починати з малої літери з абзацного відступу відносно попереднього рівня підпорядкованості.

Приклад:

а)

_____;

б)

_____;

1)

_____;

2)

_____.

У разі розвиненої та складної ієрархії переліків дозволено користуватися можливостями текстових редакторів автоматичного створення нумерації переліків (наприклад, цифра–літера–тире).

Текст кожної позиції переліку треба починати з малої літери з абзацного відступу відносно попереднього рівня підпорядкованості.

4.7 Цитування використаних джерел та посилання на них

У тексті роботи мають бути посилання на джерела інформації, що уможлиблює пошук документів, перевірку правильності їх цитування та сприйняття їх студентом. Посилатися доцільно на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли наявний у них матеріал не входить до останнього видання.

Загальні **вимоги** до цитування такі:

- цитати у теоретичній частині подаються державною мовою;
- цитати у практичній частині роботи, що взяті з фактичного матеріалу дослідження, подаються мовою оригіналу та беруться в лапки;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело інформації у квадратних дужках, де наводять порядковий номер зі списку використаної літератури, наприклад, «... у працях [1–3]...» або [5; 9; 48; 56];
- якщо використовуються відомості з джерел з великою кількістю сторінок, то у посиланні необхідно точно вказувати в квадратних дужках порядковий номер використаного джерела за списком літератури та конкретної сторінки (чи номери сторінок) з якої взята цитата: [3, с. 16];
- текст цитати наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виокремлюються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;
- цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками: «...». Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;
- за умови непрямого цитування (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, необхідно бути

гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело;

– коли автор кваліфікаційної роботи, наводячи цитату, виокремлює в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виокремлення, ставиться крапка, потім тире (. –) і вказуються ініціали автора дисертації, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки ( ). Прикладами таких застережень є: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено нами. – М.Х.).

4.8 Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел містить перелік джерел, на які є посилання в основній частині роботи, наводять у кінці тексту роботи перед додатками на наступній сторінці. У переліку джерел посилання бібліографічні описи подають у порядку, за яким джерела вперше згадують у тексті. Порядкові номери бібліографічних описів у переліку джерел повинні відповідати посиланням на них у тексті звіту (номерні посилання).

Список використаних джерел викладається мовою оригіналу.

Стиль оформлення бібліографічного опису відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». Приклади оформлення бібліографічних описів за ДСТУ 8302:2015 наведено в Додатку Е.

У разі написання роботи іноземною мовою, здобувач може обрати стиль Американської психологічної асоціації (APA style) щодо оформлення бібліографічного опису (References), віднесений до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій (див. Додаток К).

Сьогодні міжнародний стиль цитування APA – один із найбільш широко використовуваних в усьому світі. Він покликаний гарантувати прозоре та якісне посилання на використані джерела. Найчастіше APA використовують наукові видання, що спеціалізуються на гуманітарних науках, зокрема психології, філології, соціології тощо.

В Україні, відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12.01.2017, стиль АРА належить до одного з міжнародних стилів, за якими можна оформлювати списки літератури й посилання в дисертаціях. Він також поширений серед фахових наукових журналів України.

4.9 Оформлення додатків

Додатки позначають послідовно великими літерами української абетки, крім літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ъ, наприклад, ДОДАТОК А, ДОДАТОК Б.

Дозволено позначати додатки літерами латинської абетки, крім літер І та О.

Один додаток позначають як ДОДАТОК А.

За потреби текст додатків можна поділити на розділи, підрозділи, пункти й підпункти, які треба нумерувати в межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; Г.3.1 – підрозділ 3.1 додатка Г; Д.4.1.2 – пункт 4.1.2 додатка Д; Ж .1.3.3.4 – підпункт 1.3.3.4 додатка Ж.

Рисунки, таблиці в тексті додатків треба нумерувати в межах кожного додатка, починаючи з літери, що позначає додаток, наприклад, рисунок Г.3 – третій рисунок додатка Г; таблиця А.2 – друга таблиця додатка А.

Якщо в додатку один рисунок чи одна таблиця їх нумерують, наприклад, рисунок А.1, таблиця Г.1, формула (В.1).

Джерела, які цитують лише в додатках, потрібно розглядати незалежно від тих, які цитують в основній частині роботи. Їх розміщують наприкінці кожного додатка в переліку джерел посилання.

Форма цитування, правила складання переліку джерел посилання та виноска у додатках аналогічні прийнятим в основній частині роботи. Перед номером цитати та відповідним номером у переліку джерел посилання й виносках ставлять позначення додатка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання». [Чинний від 07.01.2016]. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 28 с.
2. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 18 с.
3. Закон України № 2984-III (2984-14) «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради*. 2002. № 20. 134 с.
4. Магістерська дисертація: Вимоги та рекомендації до виконання й захисту [Електронний ресурс] : навч. посіб. для здобув. ступеня магістра за спеціальністю 035 «Філологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад. : С. В. Федоренко, О. П. Демиденко. Електронні текстові дані (1 файл: 259 Кбайт). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 95 с.
5. Положення про екзаменаційну комісію та атестацію здобувачів вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 22 с. URL : https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pol_EK_atestacia.pdf
6. Положення про систему запобігання плагіату в академічних текстах працівників та здобувачів вищої освіти КПІ ім. Ігоря Сікорського. Протокол №3 від 15.10. 2019. 11 с. URL : <https://ep.kpi.ua/files/navchannia/antiplag.pdf>
7. Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (затверджено та уведено в дію наказом № 1/273 від 14.09.2020 р.). Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. 13 с. URL : https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pol_systema_ociniuvannia.pdf
8. Про затвердження Вимог до оформлення дисертацій : Наказ МОН України № 40 від 12.01.2017 р. *Інформаційний збірник та коментарі Міністерства освіти і науки України*. 2017. № 4. С. 75–84.
9. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях,

наукових доповідях, статтях тощо). Міністерство Освіти і науки України.
№1/11-8681 від 15.08.2018.

10. American Psychological Association. Publication manual of the American Psychological Association (7th ed.). 2020.
<https://doi.org/10.1037/0000165-000>

11. Elias D. APA style 7th edition : The changes you need to know. MyBib, 2021. URL : <http://mybib.com/blog/apa-style-7th-edition-changes>

ДОДАТОК А
ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУША

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ
імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»

Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

«На правах рукопису»
УДК _____

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Ініціали, прізвище
« ___ » _____ 20__ р.

МАГІСТЕРСЬКА ДИСЕРТАЦІЯ

на здобуття ступеня магістра
зі спеціальності 035 «Філологія»
на тему: «Лінгвокультурні та прагматичні особливості перекладу
англомовних рекламних текстів»

Виконала: студентка 6 курсу, групи ЛА-51мп
Іванова Іванна Іванівна _____

Науковий керівник:
проф. каф. ТППАМ, д. філол. н., доц. Петренко О.П. _____

Рецензент:
проф. каф. ТППНМ, д. філол. н., проф. Карпюк О.П. _____

Засвідчую, що у цій магістерській
дисертації немає запозичень з
праць інших авторів без
відповідних посилань
Студентка _____

Київ 2019

ДОДАТОК Б
ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗАВДАНЬ НА МАГІСТЕРСЬКУ
ДИСЕРТАЦІЮ

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Факультет лінгвістики
Кафедра теорії, практики та перекладу англійської мови

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Спеціальність (спеціалізація) – 035 Філологія (035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Ініціали,
прізвище
«__» _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ
на магістерську дисертацію студенту

Івановій Іванні Іванівні

1. Тема дисертації «Лінгвокультурний та прагматичний аспекти перекладу політкоректної лексики в англомовних медійних текстах», науковий керівник дисертації: Петренко Олена Петрівна, проф. каф. теорії, практики та перекладу англійської мови, д. філол. н., доц., затверджені наказом по університету від 16 вересня 2018 р., № 674.
2. Термін подання студентом дисертації: 28 листопада 2018 р.
3. Об'єкт дослідження: політкоректна лексика в англомовних медійних текстах.
4. Предмет дослідження: лінгвокультурологічні та прагматичні особливості політкоректної лексики в англомовних медійних текстах в перекладознавчому аспекті.
5. Перелік завдань, які потрібно розробити:
  - 1) з'ясувати соціокультурні передумови виникнення явища політкоректності та розглянути політкоректність як лінгвістичний феномен;

- 2) вивчити особливості поняття «медійний текст»;
- 3) обґрунтувати вживання політкоректної мови в англомовному медійному тексті;
- 4) дослідити класифікації політкоректних одиниць та їхнє функціональне призначення в англомовних медійних текстах;
- 5) проаналізувати шляхи відтворення англомовних політкоректних термінів українською мовою.

6. Орієнтовний перелік ілюстративного матеріалу: 90 джерел, зокрема видання The Economist, The Guardian, The Daily Mail, Princeton Info та текстів BBC та CNN.

7. Орієнтовний перелік публікацій: тези на двох всеукраїнських конференціях та стаття у фаховому науковому журналі.

8. Дата видачі завдання: 01 жовтня 2017 р.

Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання магістерської дисертації	Строк виконання етапів магістерської дисертації	Примітка
1	<i>Обґрунтування теоретичних передумов дослідження</i>	<i>до 20.12.2019</i>	<i>вик.</i>
2	<i>Формування програми й методики дослідження</i>	<i>до 20.05.2020</i>	<i>вик.</i>
3	<i>Аналіз досліджуваного матеріалу та виклад і оформлення результатів дослідження</i>	<i>до 10.11.2020</i>	<i>вик.</i>

Студентка _____

І. І. Іванова

Науковий керівник дисертації _____

О. П. Петренко

ДОДАТОК В РЕФЕРАТ

Іванова О. О. Тема роботи. Кваліфікаційна робота на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня магістра зі спеціальності 035 «Філологія». КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ, 20____.

У кваліфікаційній роботі розглянуто ..., здійснено теоретико-методологічне обґрунтування ....., з'ясовано ..., проаналізована .... та обґрунтований ....., виявлено ..., встановлено ....., досліджено.

Наукова новизна роботи полягає в комплексному дослідженні політкоректних одиниць англomовних медійних текстів у перекладознавчому аспекті. Вперше досліджено прагматичний потенціал політкоректної лексики за допомогою корпусного методу.

Практичне значення здобутих результатів полягає у тому, що дисертація збагачує дослідницький досвід сучасної германістики новими знаннями про політкоректність, її репрезентацію в сучасній англійській мові. Отримані результати поглиблюють уявлення про закономірність функціонування англomовних політкоректних одиниць, особливості їх перекладу українською мовою та можуть бути використані в освітньому процесі, зокрема в теоретичних та практичних курсах теорії та практики перекладу, мовної комунікації та лінгвокультурології.

Апробація результатів дослідження. Основні методологічні, теоретичні результати і концептуальні положення дослідження обговорювалися на: II Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Наука XXI століття: виклики, пріоритети, перспективи досліджень»; IV Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Студент як суб'єкт процесу модернізації вищої освіти XXI століття: візії, цінності, пріоритетні завдання».

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено в 3 публікаціях, з яких: 1 стаття у науковому фаховому виданні України, 2 – у збірниках матеріалів всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Ключові слова: політкоректна лексика, медійний текст, перекладознавчий аспект, лінгвокультурні розбіжності, корпусний метод.

ABSTRACT

Ivanova O. O. Theme of the work. Qualifying research work with the manuscript copyright.

Thesis for a master's degree in specialty 035 "Philology". Igor Sikorsky KPI, Kyiv, 20__.

In the qualification work, ... is considered, theoretical and methodological substantiation of... is carried out, ... is found out, ... is analyzed and substantiated....., established.....

The originality of the research lies in the comprehensive description of the politically correct units of media texts, in a detailed analysis of their translation in particular. For the first time, the pragmatic potential of the politically correct vocabulary is studied with the application of the corpus method.

The practical significance of the obtained results is that the thesis enriches the research of contemporary Germanic literature with new knowledge about political correctness and its representation in modern English. The obtained results deepen the comprehension of the functioning pattern of English politically correct terms and the peculiarities of their translation into Ukrainian and can be used in the educational process, particularly in the theoretical and practical courses of the theory and practice of translation, communication and linguocultural studies (Chapter III. The Ways of translation of the politically correct terms of modern English media texts in Ukrainian).

The main methodological and theoretical results and conceptualities of the study were discussed at: II All-Ukrainian Student Scientific and Practical Conference “The Science of the 21st Century: Challenges, Priorities, Perspectives of Research”; IV All-Ukrainian student scientific and practical conference “Student as a subject of the process of modernization of higher education of the XXI century: visions, values, priority tasks”.

Publications. The main statements and results of the dissertation research are presented in 3 publications, of which: 1 article in the scientific professional edition of Ukraine, 2 – in the collections of materials of all-Ukrainian scientific and practical conferences.

Keywords: *politically correct terms, media text, translation-related aspect, linguistic and cultural differences, corpus method.*

ДОДАТОК Г
ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ЗМІСТУ
ЗМІСТ

Один пустий рядок: розмір шрифту – 14 pt, міжрядковий інтервал – 1,5.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ, УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	11
ВСТУП.....	12
РОЗДІЛ 1 Назва розділу.....	15
1.1 Назва підрозділу.....	15
1.2 Назва підрозділу.....	30
1.3 Назва підрозділу.....	43
Висновки до першого розділу.....	58
РОЗДІЛ 2 Назва розділу.....	60
2.1 Назва підрозділу.....	60
2.2 Назва підрозділу.....	75
2.3 Назва підрозділу.....	90
Висновки до другого розділу.....	108
РОЗДІЛ 3 Назва розділу.....	110
3.1 Назва підрозділу.....	110
3.2 Назва підрозділу.....	125
Висновки до третього розділу.....	138
ВИСНОВКИ.....	141
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	145
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	165
ДОДАТКИ.....	170
Додаток А Назва додатку.....	170

ДОДАТОК Д

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИБОРУ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Надзвичайно важливим аспектом роботи над дисертацією або дипломною роботою є правильний вибір методів дослідження.

Насамперед необхідно дотримуватися співвідношення перекладознавчого та лінгвістичного аналізів. Бажано, щоб це співвідношення становило 50/50, тобто розділ 1 доцільно присвячувати лінгвістичному аналізу і розділ 2 – перекладознавчому, кожен з яких передбачає використання певних методів. Розглянемо їх більш детально.

Методи дослідження (за С. В. Тереховою), що зазвичай використовують під час виконання наукових робіт магістрами спеціальності «Переклад», диференціюються на 1) загальнонаукові, 2) лінгвістичні, 3) перекладознавчі та методики аналізу.

До **ЗАГАЛЬНОНАУКОВИХ** належать: *гіпотеза, експеримент, спостереження, аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, конкретизація, аналогія, моделювання, формалізація, інверсія, узагальнення.*

Гіпотетичний (або гіпотетико-дедуктивний) метод – висування на основі дедукції наукового припущення для пояснення певного явища. **Гіпотеза** – наукове припущення, істинне значення якого є не визначеним. Розрізняють гіпотези як метод розвитку наукових знань і як складову частину наукової теорії. Якщо гіпотези використовують для розвитку знань, то спочатку висувають певні припущення, які потім перевіряють в експерименті.

Гіпотези можуть висуватись на основі відомих знань і в такому випадку вони є обґрунтованими припущеннями. Крім того, вони можуть бути просто здогадками. Існують такі правила висування гіпотез: 1) відповідність гіпотез фактам, яких вони стосуються; 2) з висунутих гіпотез найбільш придатна та, яка пояснює більшу кількість фактів; 3) для пояснення фактів зв'язок гіпотез з ними має бути найтіснішим; 4) суперечливі гіпотези не можуть бути одноразово істинними; 5) при висуванні гіпотези треба усвідомлювати імовірність їх висновків.

Експеримент – метод пізнання, за допомогою якого в штучних, але контрольованих умовах досліджуються об'єкт та процеси, що відбуваються в ньому. Шляхом експерименту перевіряються гіпотези, які висуваються при плануванні дослідження.

Сучасна наука використовує різні види експериментів: якісні, кількісні (вимірювальні), змішані, мислені та обчислювальні. Основною метою якісних експериментів є виявлення передбаченого гіпотезами чи теоріями явища (є чи немає). Більш складними є кількісні (вимірювальні) експерименти, у яких досліджують кількісні показники певних властивостей об'єкта.

У фундаментальних науках використовують і мислені експерименти над ідеалізованими об'єктами з метою з'ясування узгодженості основних принципів теорії. Обчислювальний експеримент базується на розрахунках

математичних моделей з тим, щоб вибрати з них найбільш оптимальну. У таких експериментах для складних розрахунків користуються комп'ютерами.

Спостереження – цілеспрямоване зосередження уваги дослідника на явищах експерименту або природи, їх кількісна та якісна реєстрація. Основними вимогами спостереження є такі: 1) отримання однозначних результатів досліджень; 2) об'єктивність, тобто можливість контролю за допомогою повторного спостереження; 3) використання для спостереження точних приладів; 4) правильна інтерпретація результатів спостережень.

Аналіз – метод дослідження, за допомогою якого досліджуваний об'єкт уявно або практично розчленовується на складові частини а метою більш детального вивчення. Це розчленування певного явища на окремі властивості чи відношення.

У наукових дослідженнях застосовують кілька видів аналізу. Один з них полягає в тому, що після розчленування об'єкта на складові частини визначають співвідношення між ними. Іншим видом аналізу є класифікація. Відомі також аналізи математичні, формально-логічні та ін. Аналіз як метод досліджень використовують у зв'язку із синтезом.

Синтез – поєднання розчленованих та проаналізованих частин, різних елементів, сторін, властивостей досліджуваного об'єкта або кількох об'єктів в єдине ціле. Завдання синтезу – на основі детального аналізу одержати необхідні дані для більш повних висновків та узагальнень. Певною мірою синтез протилежний аналізу, але вони взаємозалежні та взаємообумовлені. Аналіз же кожного варіанта призводить до їх об'єднання у дослідженні, після чого роблять висновки та узагальнення і як кінцевий синтез – дають рекомендації щодо практичного застосування. Синтез як метод дослідження має різні форми: взаємозв'язок теорій як об'єднання конкурентних гіпотез, побудова гіпотетико-дедуктивних теорій та ін. У сучасній науці синтез використовують не тільки для дослідження окремого об'єкта у певній галузі науки, а й окремих наук з виявленням існуючих між ними зв'язків (наприклад, перекладознавства з лінгвістикою, педагогікою, психологією, соціологією, культурологією та ін.).

Індукція – це логічний умовивід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень; це метод досліджень, за допомогою якого судження ведуть від фактів до конкретних висновків.

Дедукція – це логічний умовивід від загального до часткового, від загальних суджень до часткових висновків; це метод досліджень, який дає змогу за допомогою аналізу загальних положень і фактів робити часткові і поодинокі висновки. Застосування будь-якого загального положення, закону або закономірностей для часткових висновків здійснюється також дедуктивним методом.

Іноді користуються **абстракцією ідеалізації** – мисленням уявленням об'єктів або процесів з оптимальними параметрами, які реально не існують.

Абстракція ідеалізації використовується спочатку для створення теорії, а потім для застосування у досліді і практиці.

Конкретизація – метод досліджень, за допомогою якого від абстрактного переходять до конкретного. Отже, методи абстрагування і конкретизації дуже взаємопов'язані, доповнюють один одного і мають бути використані дослідником разом з іншими методами.

Аналогія – метод, завдяки якому знання про відомі вже об'єкти, предмети або явища переносяться на інші ще невідомі, але схожі з відомими і раніше вивченими. При цьому висновок робиться за аналогією. Оскільки ізольовано взята аналогія не має доказової сили, її треба використовувати разом з іншими методами пізнання, додержуючи таких вимог:

1) аналогія має ґрунтуватись на істотних ознаках і більшому числі загальних властивостей;

2) зв'язки між порівнюваними ознаками повинні бути тісними;

3) аналогія як метод має показати не лише схожість об'єктів, а й різницю між ними.

Метод аналогій, застосований на подібність показників, предметів і явищ, є основою моделювання. **Моделювання** – метод дослідження об'єктів, процесів і явищ на їх моделях. Це заміна реального об'єкта вивчення об'єктом-замінником (моделлю), який містить у собі риси, зв'язки, відношення досліджуваного об'єкта. Суть моделювання – заміна об'єктів, які важко вивчати, спеціально створеним аналогом зручної моделі. Щоб дослідження на моделях були ефективними, кожна з них повинна мати риси оригіналу. Якщо модель зберігає фізичну природу оригіналу, то вона є фізичною моделлю. Математичну модель створюють, а її оригінал лише описують відповідними рівняннями. Прикладом найпростішого моделювання є складання схеми дослідження, або його частини, зазначенням місця кожного варіанта тощо.

Розрізняють моделювання структури об'єкта і моделювання його поведінки, тобто процесів, які відбуваються в об'єкті досліджень. Чим повніше модель відображує оригінал, тим результати досліджень моделі будуть більше відповідати результатам об'єкта досліджень. Моделювання як метод застосовується разом з іншими методами, часто з експериментом і має назву модельного експерименту.

Інверсія – метод незвичайного вивчення об'єкта, явищ, предметів під певним кутом або навіть з боку, протилежного тому, який вивчали раніше. Це порушення звичайного порядку вивчення об'єктів або явищ, поєднання несумісного, поділ неподільного. Основним у методі інверсії є відмова від загальноприйнятих поглядів і прийомів у дослідженнях.

Системний метод – пов'язаний із побудовою системи взаємозв'язків елементів, складових об'єкта

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАГАЛЬНОНАУКОВІ МЕТОДИ – ЦЕ:

Узагальнення – мисленнєвий перехід від емпіричного аналізу окремих об'єктів на більш високий ступінь абстракції шляхом виділення спільних ознак, що є в розглянутих об'єктах. Узагальнення – метод, за допомогою якого уявно переходять від окремих фактів, явищ та процесів до ототожнювання у думках або від одного поняття, судження до більш загального. Узагальнювати можна факти, судження і наукові теорії. Для цього використовують абстракцію, конкретизацію, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію тощо.

Формалізація (від лат. *formalis* – складений за формою) – метод відбиття результатів мислення в точних поняттях, виражених у формулах чи знаковій формі тощо. Формалізація – метод вивчення об'єктів за допомогою окремих елементів їх форм, які відображують зміст об'єкта. Найчастіше формалізацію застосовують з використанням математики, подаючи докази у вигляді послідовних формул.

Абстрагування – метод наукового пізнання, оснований на формуванні образу реального об'єкта за допомогою мисленнєвого виділення ознаки, яка цікавить дослідника. Абстракція – мислене виділення основного у об'єкті досліджень, його найбільш суттєвих зв'язків. Використовують два типи абстракцій: 1) ототожнення – для створення понять про системи, класи; 2) ізолювання – для виділення основного серед стороннього, що є найважливішим питанням абстракції. Отже, серед десятків варіантів експерименту дослідник виділяє найбільш ефективні, які істотно відрізняються від інших за основними показниками. При цьому дослідник абстрагується від другорядних процесів. Абстракція також передбачає прогнозування результатів експериментів і тому є універсальним методом пізнання.

ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ (за О. О. Селівановою, М. П. Кочерганом) є спеціальними методами й мають власну специфіку, на відміну від методів інших наук.

Описовий метод

Є найдавнішим і найпоширенішим основним мовознавчим методом. Описовий метод – планомірна інвентаризація одиниць мови і пояснення особливостей їх будови та функціонування на певному(даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії. В описовому методі розрізняють такі послідовні етапи:

- 1) виділення одиниць аналізу (фонем, морфем, лексем, конструкцій тощо);
- 2) членування виділених одиниць (вторинна сегментація): поділ речення на словосполучення, словосполучення на словоформи, словоформи на морфеми, морфеми на фонеми, фонеми на диференційні ознаки;
- 3) класифікація й інтерпретація виділених одиниць.

Описовий метод використовує прийоми зовнішньої та внутрішньої інтерпретації.

Прийоми зовнішньої інтерпретації бувають двох видів: а) за зв'язком з позамовними явищами (соціологічні, логіко-психологічні, артикуляційно-акустичні); б) за зв'язком з іншими мовними одиницями (прийоми міжрівневої інтерпретації). **Соціологічні прийоми** застосовують при нормативно-стилістичному й історичному вивченні мови, при дослідженні словникового складу тощо. До соціологічних належить **прийом «слів і речей»**, запропонований Г. Шухардтом і Р. Мерінгером, згідно з яким історію слова вивчають разом з історією позначуваної словом речі; **прийом тематичних груп**, тобто груп слів, пов'язаних спільною темою (назви певних груп рослин, назви птахів, назви одягу, назви взуття, назви погодних явищ, часових понять, почуттів тощо); **прийом стильового аналізу** (стилістична характеристика словникового складу мови та засобів художнього твору).

Логіко-психологічні прийоми застосовують у дослідженні зв'язку змісту мовних одиниць і категорій з одиницями мислення (співвіднесеність слова і поняття, речення і судження; різні типи значень і мовних категорій; актуальне членування речення, глибинна семантична структура речення та ін.).

Артикуляційно-акустичні прийоми мають місце при вивченні звуків у аспекті фізіологічному (артикуляція – місце і спосіб творення звуків) і фізичному (участь голосу і шуму, тембр, тон тощо).

Прийоми міжрівневої інтерпретації полягають у тому, що одиниці одного рівня використовують як засіб лінгвістичного аналізу одиниць іншого рівня. У міжрівневому аналізі властивості досліджуваного явища розглядають з погляду суміжного рівня. Це відкриває нові особливості явищ, які розглядають, і допомагає встановити міжрівневі зв'язки. Наприклад, синтаксис вивчають з погляду морфологічного вираження.

Прийоми внутрішньої інтерпретації – це різні способи вивчення мовних явищ на основі їх системних парадигматичних і синтагматичних зв'язків, тобто, як висловлювався Ф. де Соссюр, вивчення мови в самій собі і для себе самої. Парадигматична методика охоплює **опозиційний прийом** (на основі зіставлення і протиставлення мовних одиниць встановлюються їх диференційні ознаки, а на основі спільності й відмінності одиниці об'єднуються в різні парадигматичні групи). Парадигматична методика доповнюється синтагматичною, тобто вивченням сполучуваності досліджуваних одиниць, їх контексту. Синтагматика нерідко розкриває приховані властивості мовної одиниці, які при парадигматичному (опозиційному) підході можуть бути непоміченими.

Описовий метод має широке застосування. Його використовують не тільки для опису мовних елементів (фонем, морфем, слів, конструкцій, суперсегментних одиниць, граматичних категорій та ін.), а й для вивчення функціонування мови. Опис фактів мови є їх якісним аналізом, систематизацією, що створює теорію. Досягнення описового методу

надзвичайно вагомі. На його основі створені описові граматики різних мов (шкільні та для вищих навчальних закладів) і багато типів словників (тлумачні, орфографічні, орфоепічні, синонімічні, антонімічні, фразеологічні, мови письменників та багато інших). Цей метод і донині найповніше і найміцніше пов'язує мовознавство з потребами суспільства.

Порівняльно-історичний

Порівняльно-історичний метод (компаративний, лінгвогенетичний) – сукупність прийомів і процедур історико-генетичного дослідження мовних сімей і груп, а також окремих мов для встановлення закономірностей їх розвитку. Цей метод ґрунтується на наукових прийомах відтворення (реконструкції) не зафіксованих писемністю наявних у минулому мовних фактів шляхом планомірного порівняння відповідних пізніших фактів двох чи більше конкретних мов, відомих за писемними пам'ятками або безпосередньо за їх уживанням у мовленні. Як свідчить сам термін, техніка порівняльно-історичного методу складається з двох паралельних процедур: порівняння мовних явищ (причому для цього залучають тільки споріднені мови) і їх розгляд в історичному аспекті. Порівняльно-історичний метод виник на початку ХІХ ст. Його основоположниками є німецькі вчені Ф. Бопп і Я. Грімм, датський мовознавець Р. Раск і росіянин О. Х. Востоков. Поштовхом до зародження порівняльно-історичного мовознавства стало знайомство з давньоіндійською мовою санскрит, яка буквально вразила дослідників надзвичайною подібністю до форм європейських мов, особливо латинської. Порівняльно-історичному методові відповідає певна теорія мови, основний зміст якої зводиться до таких чотирьох положень: 1) порівняння мов виявляє їх спорідненість, тобто походження від одного джерела – мови-основи (прамови); 2) за рівнем спорідненості мови об'єднуються в сім'ї, групи і підгрупи; 3) відмінності споріднених мов можуть бути пояснені тільки безперервним їх розвитком; 4) зміни звуків у споріднених мовах мають строго закономірний характер, через що корені та флексії є стійкими впродовж тисячоліть, що дає можливість установити (реконструювати) архетипи.

Порівняльно-історичний метод був і залишається найважливішим інструментом встановлення спорідненості мов і пізнання їх історії. Для встановлення спорідненості до порівняння залучаються морфеми, а не слова, бо подібність словника не є доказом спорідненості: слово легко запозичується з однієї мови в іншу (наприклад, в японській мові – сімдесят відсотків китаїзмів). У споріднених мовах спільних частин слів значно більше, ніж спільних слів. Представники порівняльно-історичного мовознавства дотримуються такого правила: *якщо кількість спільних частин слів перевищує кількість спільних слів, то мови споріднені; якщо ж кількість спільних слів перевищує кількість спільних частин слів, то мови неспоріднені або віддалено споріднені*. Дослідник, який користується порівняльно-історичним методом, у залученні до аналізу слів повинен бути дуже

обережним, бо тут його підстерігає небезпека прийняти за спільні слова випадкові співзвуччя, що нерідко має місце навіть у солідних порівняльно-історичних студіях. Головна мета порівняльно-історичного методу – це відкриття законів, за якими розвивалися мови в минулому. Для реалізації цієї мети ставляться такі конкретні завдання: відтворення моделі прамови, розкриття історії подальшого її членування на окремі мови і наступного розвитку виділених із прамови мов. Саме на таких принципах була побудована А. Шлейхером його теорія родовідного дерева.

Основні прийоми порівняльно-історичного методу зводяться до визначення генетичної належності мовних явищ, встановлення системи відповідностей і відхилень від них на різних рівнях, моделювання вихідних праформ (архетипів), хронологічної і просторової локалізації мовних явищ і здійснення на цій основі генеалогічної класифікації мов. Найважливішою процедурою порівняльно-історичного методу є реконструкція звуків і морфологічних архетипів, яка здійснюється за допомогою встановлення відповідників на всіх рівнях мови.

Метод лінгвістичної географії

За допомогою методу лінгвістичної географії вивчають й інтерпретують просторове розміщення мовних явищ. Метод лінгвістичної географії (ареальний) – сукупність прийомів які полягають у картографуванні елементів мови, що розрізняють її діалекти. Зв'язок методу лінгвогеографії з порівняльно-історичним полягає у тому, що він також має на меті відтворення картини діалектного членування прамовних спільнот і виявлення ареальних зв'язків між мовами, які становлять ці спільноти. Крім того, про тісний зв'язок цих двох методів свідчить і те, що в тих мовних групах або сім'ях, у яких відсутні старописемні пам'ятки, порівняльно-історичний метод спирається на дані сучасних мов і діалектів.

Одним із завдань лінгвістичної географії є точне вивчення зон поширення певних мовних (діалектних) явищ. Нанесення цих явищ на географічні карти з часом привело до опрацювання принципів і методики картографування й укладання діалектологічних карт. Кожне лінгвогеографічне дослідження передбачає чотири етапи:

- 1) складання питальника;
- 2) збір матеріалу (анкетний чи польовий);
- 3) картографування зібраного матеріалу;
- 4) інтерпретація нанесеного на карту діалектного матеріалу.

Матеріал наносять на карти у вигляді ізоглос, тобто ліній, які позначають (окреслюють, обмежують) територію поширення певного мовного факту. Дослідження проводять у двох аспектах – синхронічному та діяхронічному. Шляхом синхронічного аналізу визначають лінгвогеографічну ієрархію ізоглос, говірок, говорів, діалектів, наріч. Об'єктом дослідження діяхронічної лінгвогеографії є архаїзми й нові утворення.

Зіставний метод

Будь-який лінгвістичний опис, пов'язаний із виходом за межі однієї мови, передбачає встановлення їх подібностей і відмінностей. Для цього використовують зіставний метод. Зіставний метод (контрастивний, типологічний) – сукупність прийомів дослідження й опису мови через її системне порівняння з іншою мовою з метою виявлення її специфіки. Цей метод застосовується до вивчення будь-яких мов – споріднених і неспоріднених. Подібно до описового методу він спрямований на сучасний (певний) стан мови. Головним його предметом є дослідження структури мови в її подібностях і відмінностях. Зіставний метод спрямований передусім на виявлення відмінностей між зіставляваними мовами, він ніби є зворотним боком порівняльно-історичного: якщо порівняльно-історичний метод має на меті встановлювати відповідності, то зіставний насамперед шукає відмінності,

Зіставний метод устанавлює між порівнюваними мовами відношення контрасту на всіх мовних рівнях: діяфонію (фонологічні розходження), діаморфію (граматичні розходження), діасемію (семантичні розходження) і діалексію (лексичні розходження). Вважається, що він ефективний у вивченні споріднених і, особливо, близькоспоріднених мов, оскільки їх контрастні ознаки чітко виявляються на тлі подібних ознак. Хоч перші спроби зіставного вивчення мов робилися ще у XVIII ст. і зіставний метод повністю сформувався в 30–40-х рр. XX ст., але й до цього часу не розв'язана проблема мови-еталону зіставлення. Очевидно, жодна реальна мова не може бути вибрана за основу, бо в разі такого підходу матимемо образ другої мови в дзеркалі першої (такий підхід доцільний лише в лінгводидактиці, тобто для практичних потреб навчання іноземної мови).

Основою, еталоном зіставлення повинна стати ідеальна мовна система, спеціально сконструйована лінгвістом таким чином, щоб у ній були представлені універсальні властивості всіх мов. Вона повинна також бути зручною для зіставлення з усіма мовами. Порівняння живих мов із єдиною мовою-еталоном (посередником) позитивно вплинуло б на результати дослідження: дало б змогу отримати найбільш однорідні результати, які б легко піддавалися зіставному порівнянню. У цьому випадку набір відмінностей від мови-еталону становив би специфічну характеристику досліджуваної мови. До цього часу така мова не сконструйована, хоча пошуки розв'язання цієї проблеми тривають.

Зіставний метод пов'язаний з проблематикою *мовної типології та універсалій* (ці мовознавчі категорії є результатом застосування зіставного методу). **Мовна типологія** – порівняльне вивчення структурних і функціональних особливостей мов незалежно від їх генетичної природи. Типологія, предметом якої є вивчення типів мови за їх внутрішньою організацією, структурою, називається структурною, а типологія, яка вивчає мови через призму виконуваних функцій, називається функціональною.

Соціолінгвістичні методи

Методи соціолінгвістики – синтез лінгвістичних і соціологічних процедур. Серед них виділяють **методи польового дослідження** (методика збирання матеріалу) і **методи соціолінгвістичного аналізу зібраного матеріалу** (обробка інформації). До перших належать різні форми опитування (анкетування, інтерв'ювання), а також безпосереднє спостереження, експериментування, вивчення документальних джерел (матеріалів перепису населення, статистичних та інших довідників). Дослідник повинен прагнути отримати якомога повнішу інформацію про об'єкт дослідження.

Найчастіше в соціолінгвістичних дослідженнях використовують **корелятивний аналіз**, який допомагає встановити такі взаємозв'язки досліджуваних ознак, де при зміні однієї ознаки змінюється середня величина іншої. Як вихідні беруть соціальні явища, а як залежні – мовні. Між ними може бути повна чи неповна функціональна залежність. Залежності визначають для кожної соціальної групи і коментують із соціолінгвістичного погляду. Скажімо, старше покоління вживає діалектизми більшою мірою, ніж молодше. Звідси констатують такий корелятивний зв'язок: зі зміною віку змінюється чисельність тих, хто користується в мовленні діалектом.

Для об'єктивності спостережень і узагальнень використовують **статистичні методи**. Оброблені дані представляють у вигляді таблиць і графіків взаємозалежностей, що робить результати дослідження конкретно наочними.

Психолінгвістичний метод

Суть **психолінгвістичного методу** полягає в тому, що з його допомогою передбачається обробка й аналіз тих мовних фактів, які можна одержати від інформантів у результаті спеціально організованих експериментів. В основі використання психолінгвістичної методики в дослідженні мовних явищ лежить розуміння мови як системи, наявної в свідомості людини, що уможливорює звернення до мовця як експерта, здатного оцінювати мовні факти. У сучасному мовознавстві практикують два різновиди психолінгвістичних досліджень: а) дослідження фізіологічних реакцій організму людини у процесі її мовленнєвої діяльності (породження і сприймання мовлення); б) аналіз мовленнєвих реакцій та оцінок мовних явищ інформантами в умовах впливу на них мимовільних або цілеспрямованих мовленнєвих стимулів.

Метод опозиції

Цей метод виник в межах теорії опозиції, автором якої вважають Н. Трубецького, одного із засновників Празької лінгвістичної школи. Основні особливості цього методу полягають у наступному. Опозиція можлива лише тоді, коли є не лише різниця, а й спільні ознаки. Ця спільність

є основою для порівняння, а ознака, за якою вони відрізняються – диференціальною ознакою.

Опозиція – це семантично релевантна відмінність за однією ознакою в разі подібності інших. Опозиції виділяють на основі їхнього відношення до системи і опозиції між членами опозиції. Опозиції між членами опозиції бувають **бінарними, градуальними та еквіполентними (рівнозначними)**.

Бінарні – один член має диференціальну ознаку, а інший ні.

Градуальні опозиції – члени яких відрізняються різним ступенем чи градацією однієї й тієї ж ознаки.

Еквіполентні опозиції – це опозиції, які не є ані запереченням, ані підтвердженням певної ознаки, а характеризуються якісними відмінностями.

Структурний метод

Для встановлення структури мови і систематизації її одиниць використовують структурний метод. Структурний метод – метод синхронного аналізу мовних явищ лише на основі зв'язків і відношень між мовними елементами. Цей метод виник у 20-х роках ХХ ст. як антитеза порівняльно-історичного. Поштовхом до появи цього методу і взагалі структурного напрямку в мовознавстві стали праці Ф. де Соссюра і І. Бодуена де Куртене.

Основні ідеї теорії структуралізму зводять до таких положень: 1) реальним є не окремих факт (звук, морф, слово та ін.), а реальною є мова як система; система не є сумою, що складається з елементів, вона визначає ці елементи; 2) відношення домінують над елементами; основними є опозиційні відношення; 3) оскільки в мові основним є відношення, то для вивчення мови можна застосовувати математичні методи.

Мета структурного методу – вивчення мови як цілісної функціональної структури, елементи й частини якої співвіднесені й пов'язані строгою системою лінгвальних відношень. Структурний підхід до вивчення мови не тільки доцільний, а й необхідний, оскільки спрямований на вивчення внутрішньої організації самого механізму мови. Девіз структурного методу – несуперечливий, об'єктивний і економний опис мовних фактів. Структурний метод реалізується в таких чотирьох методиках: **дистрибутивній, безпосередніх складників, трансформаційній і компонентного аналізу**.

Дистрибутивний аналіз

Дистрибуція – це сума всіх оточень, у яких зустрічається той чи інший елемент мовної системи (фонема, морфема, слово тощо), тобто сума всіх можливих позицій елемента стосовно інших елементів того самого рівня, тобто їхня сполучуваність. Не існує двох мовних одиниць, оточення яких бі повністю збігалося. Деякі одиниці мають навіть одиничну атрибуцію. Для дистрибутивного аналізу визначені такі завдання: а) сегментація тексту чи потоку мовлення на одиниці певного рівня (звуки, морфи, слова); б) ідентифікація виділених одиниць (об'єднання у певні класи – фонемі,

морфеми, лексеми); в) виявлення відношень між виділеними класами. На основі дистрибутивного аналізу виділяють дистрибутивні класи. Якщо два елементи перебувають в однаковому оточенні, то вони належать до одного дистрибутивного класу. Для ідентифікації мовних одиниць використовують прийом субституції (в межах одного оточення).

Розрізняють три типи дистрибуції: **доповнювальну, контрастну і дистрибуцію вільного варіювання**. За доповнювальної дистрибуції мовні одиниці не трапляються в однакових оточеннях. Якщо мовні одиниці мають те саме оточення, однак різне значення, то ведуть мову про контрастну дистрибуцію. Коли ж певні мовні одиниці трапляються у тому самому оточенні і при цьому не розрізняють форм слів або значень, то вони знаходяться у стані вільного варіювання. Дистрибутивний аналіз знайшов практичне застосування й лексикографії, машинному перекладі й у методиці викладання рідної та іноземної мов. Ця процедура добре узгоджується із застосуванням статистики.

Основним прикладом застосування статистики у поєднанні з дистрибутивним аналізом є дистрибутивно-статистичний аналіз (А. Шайкевич, Ю. Апресян). Це сума формальних алгоритмічних процедур, спрямованих на опис мови і які ґрунтуються лише на дистрибуції заданих елементів у тексті. Під заданими елементами розуміють букви, ланцюжки букв між пробілами (слова), ланцюжки слів між більшими пробілами (фрази), тобто всі об'єкти в тексті, доступні нашому сприйняттю.

Валентний аналіз

Валентний аналіз має багато спільного з дистрибутивно-статистичним, хоча вони розроблялись незалежно один від одного. Л. Теньєр, який запровадив термін «валентність» у лінгвістику у 1934 році, розумів його як сукупність зв'язків дієслова, якими воно утримує при собі актанти (залежні іменники чи їхні еквіваленти з предметним значенням).

Валентний аналіз відбувається у кілька етапів. Після формулювання загальних завдань дослідження, укладають перелік слів, валентність яких треба встановити, визначається тип текстів, на основі яких робиться вибірка і з'ясовується загальний обсяг вибірки. Здатність елемента мовної системи поєднуватися з іншими та траплятися поряд з іншими елементами того самого класу визначається змістовими, граматичними, експресивними і стилістичними факторами.

Валентний аналіз використовується для вивчення взаємодії денотативних і емотивних компонентів у значенні слова (В. Шаховський), прогнозування словотворчих процесів та вивчення словотвірного потенціалу (С. Степанова та ін).

Методика безпосередніх складників

Дистрибутивний аналіз перебуває у тісному зв'язку з **методикою безпосередніх складників**. Це прийом подання словотвірної структури слова

і синтаксичної структури словосполучення та речення у вигляді ієрархії складових. Аналіз безпосередніх складників ґрунтується на поступовому членуванні речення на бінарні складники доти, доки не залишаться неподільні елементи. Речення поступово згортається до одиниці, яка є «ядром» і покладене в основу його будови. У разі членування словосполучення один із безпосередніх складників повинен бути ядром, а інший—периферійним елементом. Аналіз за безпосередніми складниками є основним прийомом сегментації мовного матеріалу і виділення фундаментальних одиниць, які конструюють модель мови, а також визначення ієрархії складників у словах, словосполученнях і реченнях. Практичне застосування цей аналіз має в системах автоматичного перекладу для синтаксичного аналізу і синтезі речень (згортання і розгортання за безпосередніми складниками). Його використовують і в лінгводидактиці.

Трансформаційний аналіз

Появу трансформаційного аналізу зумовило прагнення науковців усунути недоліки методики аналізу безпосередніх складників. Методику трансформаційного аналізу опрацювали і ввели в наукову практику на початку 50-х рр. ХХ ст. З. Гарріс і Н. Хомський. Суть методики полягає в тому, що в основі класифікації мовних структур лежить їхня еквівалентність іншим за будовою структурам, тобто можливість однієї структури перетворюватися на іншу (наприклад, активну конструкцію можна трансформувати в пасивну).

Трансформаційний аналіз ґрунтується на уявленні, що в основу будь-якої складної синтаксичної структури покладено просту. Тому завдяки послідовним перетворенням з простих структур можна вивести складні. Трансформаційний аналіз використовують у дослідженнях синтаксису, морфології, словотвору, семантики. Трансформаційна методика знайшла застосування в теорії і практиці машинного перекладу. Існують програми, за якими речення спочатку трансформуються в їхні інваріанти (ядерні речення, глибинні структури), яких у мові в декілька разів менше, ніж варіативних конструкцій, а вже до ядерних речень додаються іншомовні відповідники.

Компонентний аналіз

Компонентний аналіз ґрунтується на парадигматичних зв'язках в системі. Застосовують його як метод визначення семантики слів, а також у морфології і синтаксисі. В компонентному аналізі слово розкладається на складові, які називаються семантичними компонентами або семами. Сема – це елементарна складова значення слова, яка відображає ознаки означуваною мовою. Семи є диференційною семантичною ознакою, значеннєвий компонент якої виявляється разі зіставлення значень різних слів. Залежно від функцій розрізняють такі типи сем: класами (категоріальні), архісеми, диференційні, інтегральні, потенційні, градуальні.

Класема – найзагальніша сема, значення якої відповідає значенню частин мови (предметність, ознака, дія).

Архісема – спільна для лексико-семантичного поля чи тематичної групи сема (час, погода, почуття).

Диференційна сема – сема, за якою розрізняють значення (наприклад, інтенсивність).

Інтегральна сема – сема спільна для двох чи більше значень, інтегральною завжди є архісема.

Потенційна сема не характеризує предмет чи поняття загалом, а може виявлятися в певних ситуаціях.

Градуальна сема не представляє якоїсь нової ознаки, а інтенсивність прояві цієї ознаки.

Для компонентного аналізу важливо не лише визначити семи, а й їхню структурну організацію, тобто роль кожної семи у компонентній (семній) структурі значення. Структурна організація компонентів визначається на основі синтаксичних властивостей слова (сполучуваності), а роль сем у компонентній структурі значення – частотністю слів, які сполучаються з аналізованим словом і є експлікантами певних сем. Тому компонентний аналіз часто поєднують з дистрибутивно-статистичним. Під час дослідження семантики слів, що належать до невеликих лексико-семантичних груп доцільно застосовувати компонентний аналіз бінарного типу, а під час вивчення синонімічних і абстрактних слів ефективнішим є поєднання компонентного і дистрибутивно-статистичного аналізу.

Найуніверсальнішим способом компонентного аналізу є аналіз на основі словникових дефініцій. Він ґрунтується на поширеному в логіці визначенні понять – виділення роду чи класу, до якого належить предмет і визначення видових відмінностей. Спираючись на словникові дефініції, ми екстраполюємо логічну операцію визначення понять на лексичне значення, проте враховуємо в такому разі різницю між значенням (категорія мови) і поняттям (категорія логіки). Значення одного слова передається за допомогою інших, причому визначальне має більше елементів, ніж визначуване.

Компонентний аналіз використовують у теоретичних дослідженнях семантики, у лексикографії для укладання сучасних тлумачних словників, де значення слова тлумачать як суму його сем, у машинному перекладі, методиці викладання мови.

ЛІНГВІСТИЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТУ

О. Селіванова пропонує поділ методів лінгвістики тексту на *парадигмальні*, що уособлюють настанови та принципи відповідної лінгвістичної наукової парадигми; *міжпарадигмальні*, що ґрунтуються на поєднанні методологічних засад різних парадигмальних методів, однак виокремлюються за специфікою процедур чи за загальним підходом до аналізу мовних явищ; *маргінальні*, які залучають прийоми суміжних галузей

знань, і **комбіновані**, що поєднують різноманітні прийоми й методи мовознавства.

Дослідження феномена тексту здійснюється за допомогою різних методів, серед яких найбільш поширеним у лінгвістиці тексту є контекстуально-інтерпретаційний, що є різновидом функціонального парадигмального методу.

Контекстуально-інтерпретаційний метод

Це сукупність процедур, спрямовану на встановлення статусу тексту відносно інших текстів, його значимості в соціокультурному контексті, а також на реконструкцію авторського (комунікативного) задуму, мотивів і цілей, загального змісту, рецептивної спрямованості тексту тощо. Контекстуально-інтерпретаційний метод передбачає **два етапи: контекстуалізацію й інтерпретацію**. Перший спрямований на вияв жорсткої системи безперервного контексту, в межах якого здійснюється розвиток відповідної теми й розкриття концепту тексту. При цьому враховуються контексти породження (світогляд, індивідуальна свідомість, лексикон автора, їхнє занурення до універсуму культури й відповідного буттєвого часу і простору) і рецепції (світогляд, індивідуальна свідомість, лексикон читача, їхнє занурення до універсуму культури, відповідного світу дійсності), комунікативний контекст, макроконтекст цілого текстового масиву і мікроконтексти (операційні контексти) фрагментів тексту. На підставі контекстуалізації здійснюється інтерпретація інформації, закладеної в тексті, встановлення авторської мети та стратегій впливу на читача. Щодо художніх текстів, **контекстуально-інтерпретаційний метод** нерідко ототожнюється з лінгвістичним аналізом тексту, який здебільшого обмежується коментуванням неясних місць тексту, стилістичних фігур і прийомів або лінгвопоетичним чи лінгвостилістичним аналізом. О. Мороховський убачав відмінність між **інтерпретаційним і стилістичним аналізом** у тому, що перший «іде від розгляду частин до аналізу цілого, від розгляду значення окремих речень, надфразних єдностей, абзаців, розділів глав і т. ін. до аналізу змісту всього твору і в цьому аспекті є необхідною передумовою стилістичного аналізу, точніше, його першим етапом. **Стилістичний аналіз** іде від цілого до частини – лише усвідомивши художній текст як деяке єдине ціле, ми можемо переходити до розгляду його частин і до нового розгляду цілого на іншому, більш високому рівні».

О. Ревуцький пропонує **три принципових орієнтири** системного філологічного аналізу художнього тексту – увагу до смислового, змістового боку тексту, представленого текстовими категоріями, до комунікативного занурення тексту й до естетичних якостей художніх текстів. Процедури філологічного аналізу тексту він обґрунтовує на підставі **шести етапів** інтерпретаційного аналізу художнього тексту, запропонованих у 1976 р. російським дослідником І. Гальперіним:

- 1) визначення різновиду тексту за стилем, мовою, жанром, функціональним типом мовлення (оповідь, опис, міркування);
- 2) декодування тексту як повідомлення, розкриття загального змісту, його згортка до двох-трьох речень;
- 3) детальний аналіз значень слів і сполук, які вони отримують у мікро- й макроконтексті;
- 4) аналіз стилістичних прийомів порівняно з нейтральними засобами мовного вираження;
- 5) вияв призначення стилістично маркованих фрагментів висловлень, їхньої ролі у вираженні суб'єктивно-оцінного відношення автора до описуваних ним подій у тексті;
- б) узагальнення отриманих результатів.

Методика діалогічної інтерпретації тексту

Це сукупність процедур аналізу тексту як знакового посередника дискурсу з урахуванням екстралінгвальних чинників текстової комунікації й інтегруючого принципу діалогічності.

Наративний аналіз

Це маргінальний метод, що застосовується в семіотиці тексту, літературознавстві й лінгвістиці тексту. Він являє собою сукупність методик, які визначають глибинні структури текстів-оповідей і їхнє співвідношення з поверхневими структурами дискурсу. Наративний аналіз передбачає побудову актантної моделі тексту, сюжетних граматики, можливих трансформацій.

Наративні схеми в текстах отримують різні варіації, пов'язані зі стратегічними відхиленнями, розширенням, локалізацією тощо. Особлива увага в наративному аналізі приділяється трансформаціям, механізм яких розроблений К. Леві-Строссом. Дослідник розглядав їх на підставі варіацій міфу та взаємодії його з іншими міфами.

Ставлення науковців до наративного аналізу залежить від досліджуваних типів текстів, наративних схем. Зокрема, І. Ревзін наголошує: «Якщо мова йде про аналіз твору в цілому, то структурні методи особливо ефективні для вивчення таких, порівняно простих і повторюваних «малих форм», як частівки, билини, казки, міфи, або такої масової продукції, як детективи, бульварні романи, романи-памфлети і т. ін., але тоді мова йде не про художній твір у справжньому розумінні цього слова». Структурний аналіз тексту є опозитивним методів діалогічної інтерпретації.

Метод когнітивного картування

Цей метод має на меті моделювання інтерпретованого смислового плану тексту як складника дискурсу. В основі цього методу лежить гіпотетико-дедуктивний спосіб дослідження, тобто аналіз змісту тексту виходячи з гіпотез й емпіричних узагальнень імовірнісного типу, підтвердження,

коригування та спростування яких потребує емпіричної перевірки й доведення шляхом аналізу мовного матеріалу, реконструкції імпліцитного плану смислу, особистісної свідомості й внутрішнього лексикона адресанта, його програми адресованості передбачуваному адресатові й інших складових дискурсу.

Когнітивна карта є інформаційною моделлю повідомлення, тексту, що містить ментальні репрезентації їхнього змісту, представляє глобальну картину кореляції та функціонування смислових програм, зумовлену стратегіями породження, сприйняття повідомлення й інтерактивністю комунікантів. Термін уведений у 1948 р. Е. Толменом. Методика когнітивного картування розроблялася у працях Р. Аксельрода й мала політологічне спрямування, тобто відображала каузальну структуру політичних текстів й застосовувалася щодо аналізу кризових політичних станів й моделювання мислення політиків із метою встановлення чинників впливу на прийняття рішень.

Когнітивне моделювання тексту й дискурсу є частиною широкої програми когнітивної науки. Одним із фундаторів когнітивного напрямку в лінгвістиці тексту й дискурсології є голландський дослідник Т. ван Дейк.

Т. ван Дейк характеризує епізодичні, ситуаційні моделі дискурсу, їхню структуру та функції, описує емпіричні явища, що послужили основою для цих моделей при породженні тексту та його сприйнятті й розумінні. Підґрунтям використання цих моделей є принцип повторного переживання як вторинної актуалізації набутих досвідним шляхом знань, що адаптуються до прочитаного тексту. На такому ж принципі ґрунтуються й моделі фреймів інтерпретації Ч. Філлмора, сценарії Р. Шенка, сцени Ф. Бартлета, подійні фрейми Л. Барсалу, ментальні моделі Ф. Джонсона-Лерда й інші когнітивні моделі, які відтворюють досвідну мережу комунікантів як базу створення й розуміння тексту.

ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧІ МЕТОДИ

(комунікативний, семантичний, трансформаційний)

Ньюмарк вважає, що є два типи перекладу: **комунікативний** переклад намагається справляти на своїх читачів враження, максимально близьке до того, яке вони могли б відчутти прочитавши оригінал. **Семантичний переклад** намагається надавати точне контекстуальне значення оригіналу настільки близько, наскільки семантична і синтаксична структури другої мови це дозволяють. **Комунікативний переклад** «*Beware of the dog – Обережно – собака*» є обов'язковим; семантичний переклад (*собака може вкусити*) був би більш інформативним, але менш ефективним. Пор. – *wet paint – обережно, пофарбовано – лавка пофарбована*.

Загалом, комунікативний переклад вважається прямішим і більш обумовленим, пристосованим до часткового реєстру мови. Семантичний

переклад повинен бути більш детальним і переслідувати розумові процеси, швидше ніж інформацію відправника.

Немає ні комунікативного, ні семантичного методу перекладу тексту – це, фактично, широкі групи методів, які перекриваються. Переклад може бути більш або менш семантичним, чи менш комунікативним – навіть часткові *речення чи словосполучення* можуть трактуватися більш комунікативно чи менш семантично.

Когнітивний переклад переміщає текст мови-джерела граматично, щоб пояснити елементарні висловлювання типу «активний *суб'єкт* + дієслово + неактивний *об'єкт дії*». Однак, граматичне значення тексту-джерела стає явним. Далі когнітивний переклад розділяє класові похідні слова на їх компоненти і пояснює відношення всіх багатозначних складних іменників.

Трансформаційний метод

Трансформаційний метод, що покладено в основу трансформаційної моделі перекладу, має на меті визначення адекватності та еквівалентності тексту перекладу на основі перетворень або трансформацій, використаних перекладачем на різних мовних рівнях для реалізації мети перекладу, тобто створення адекватного перекладу певного тексту чи повідомлення оригіналу.

Перекладацькі трансформації – це конкретні прийоми, застосовані перекладачем для відтворення певного елемента оригіналу засобами цільової мови.

Л. К. Латишев називає три основні причини вживання перекладацьких трансформацій:

1. Розбіжності в системах мови оригіналу і мови перекладу, серед яких можна виділити наступні: а) в одній мові відсутня певна категорія, яка властива іншій мові; б) різне членування в межах однієї і тієї ж категорії; в) категорії можуть не повністю збігатися за обсягом значення.

2. Розбіжності норм мови оригіналу і мови перекладу. З порушенням норми ми стикаємося в тих випадках, коли ми можемо зрозуміти зміст тексту, але у нас виникає відчуття, що текст невірно побудований (нормативні відхилення).

3. Розбіжність узусу, що діє в середовищі носіїв мови оригіналу і мови перекладу. (*Узус* – правила ситуативного використання мови. Він відображає мовні звички і традиції певного мовного колективу).

А. Архипов виділяє вісім мотивів застосування трансформацій, з метою досягнення більш високого рівня еквівалентності:

1) прагнення уникнути порушення норм сполучуваності одиниць у мові перекладу, так званого буквалізму;

2) прагнення ідіоматизувати переклад, тобто використовувати вирази і конструкції, що найчастіше вживаються у мові перекладу;

3) необхідність подолання міжмовних відмінностей в оформленні однорідних членів речення;

- 4) прагнення уникати нехарактерних для мови перекладу словотворчих моделей;
- 5) прагнення уникати неприродності, неестетичності деяких повторів, громіздкості, неясності і нелогічності вираження;
- 6) прагнення до більш компактного варіанту перекладу;
- 7) прагнення донести до рецепієнта важливу фонову інформацію;
- 8) прагнення відтворити образність та гру слів, яку зазвичай важко передати.

Стосовно класифікації перекладацьких трансформацій науковці до цього часу не дійшли одностайного рішення. Загалом, враховуючи те, що трансформаційний аналіз проводиться на граматичному, лексичному та семантико-прагматичному мовних рівнях, найчастіше дослідники групують перекладацькі прийоми аналогічним чином, залежно від акцентів обраної класифікації. Так, Я. Рецкер, а також А. Шевнін і Н. Серов поділяють трансформації на граматичні та лексичні, а Р. Міньяр-Белоручев – граматичні, лексичні та семантичні. В. Комісаров виділяє три види перекладацьких трансформацій: граматичні, лексичні та лексико-граматичні. Л. К. Латишев виділяє морфологічні, синтаксичні, стилістичні, семантичні та змішані перекладацькі трансформації. А. Фітерман і Т. Левицька – граматичні, стилістичні, лексичні, А. Швейцер вирізняє трансформації на компонентному рівні семантичної валентності, трансформації на прагматичному рівні, трансформації, що застосовуються на референціальному рівні, а також трансформації на стилістичному рівні. Л. Бархударов стверджував, що всі перекладацькі трансформації можна розділити на наступні чотири типи (перестановки, заміни, додавання, вилучення). Вчений-лінгвіст В. Карабан дає наступне пояснення застосуванню певних перекладацьких трансформацій: граматично буквальний переклад – є дослівний переклад граматичної форми або синтаксичної конструкції, що порушує граматичні норми мови перекладу та/або жанрово-стилістичні норми, тобто граматичний буквалізм призводить не тільки до порушення норм мови перекладу, але й до різних викривлень у передачі смислу оригіналу. Саме для того, щоб уникнути неадекватного буквального перекладу, перекладачеві необхідно застосовувати перекладацькі трансформації, внаслідок яких буквальний переклад адаптується до норм мови перекладу та стає адекватним.

Для реалізації мети перекладознавчого аналізу в магістерській дисертації та для уникнення плутанини під час проведення аналізу бажано зосереджуватися на класифікації, запропонованій конкретним науковцем (доречність використання якої у роботі слід в такому разі надійно обґрунтувати), або використати узагальнену класифікацію перекладацьких прийомів, створену на основі концепцій вищезгаданих вчених і представлену нижче.

На граматичному рівні представлені такі трансформації.

Об'єднання речень – метод перекладу, при якому) синтаксична структура речення в оригіналі змінюється шляхом об'єднання двох простих речень в одне складнею

Членування речень – метод перекладу, сутність якого полягає в тому, що синтаксична структура речення в оригіналі перетворюється на два або більше предикативні структури мови перекладую

Додавання граматикалізованих одиниць, наприклад, сполучників, займенників і т.п. Це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі збільшується кількість слів, словоформ або членів речення. Додавання слова – це «експліцитне вираження частини імпліцитного смислу оригіналу в тексті перекладу», введення лексичних елементів, які відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смисл оригіналу та збереження мовних та мовленнєвих норм.

Вилучення граматикалізованих елементів. Вилучення – це граматична трансформація, внаслідок якої в перекладі вилучається певний мовний елемент (нерідко це плеонастичне слово, словоформа, член або частина речення). Вилучення слова – це усунення в мові перекладу плеонастичних або тавтологічних лексичних одиниць, відповідно до норм мови перекладу.

Перестановка (пермутація) – це граматична трансформація, внаслідок якої змінюється порядок слів у словосполученні або реченні. Перестановка слова – трансформація, коли лексичні елементи міняють свою позицію на протилежну.

Заміна (субституція) – граматична трансформація, внаслідок якої змінюються граматичні ознаки словоформ (наприклад, замість форми однини у перекладі вживається форма множини), частин мови (наприклад, інфінітив у перекладі трансформується в іменник), членів речення (наприклад, додаток перетворюється при перекладі в підмет) та речень (наприклад, просте речення перетворюється на складне чи навпаки).

Комплексна трансформація – це граматична трансформація, яка включає дві або більше простих граматичних трансформацій.

Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад) – це прийом перекладу, при якому синтаксична структура мови оригіналу перетворюється на аналогічну структуру мови перекладу До цього типу «нульової», як її називає В. Н. Комісаров, трансформації вдаються тоді, коли в мові оригіналу і в мові перекладу існують паралельні синтаксичні конструкції. При синтаксичному уподібненні може спостерігатися повна відповідність кількості мовних одиниць і порядку їх розміщення в оригіналі та перекладі. Однак, як правило, при застосуванні цього методу перекладу спостерігаються певні зміни структурних компонентів.

Трансформації **на лексичному рівні** застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригіналу не можуть бути використані у перекладі з причин невідповідності з точки зору значення і контексту. Лексичні трансформації застосовуються в тому випадку, коли у

вихідному тексті зустрічається нестандартна мовна одиниця на рівні слова, наприклад, власна назва, присутня у мовній культурі оригіналу і відсутня у мові перекладу, термін в певній професійній сфері, слова, що позначають речі, явища та поняття, які є характерними для мови оригіналу чи для третьої мовної культури, але є відсутніми у мові перекладу або мають іншу структурно-функціональну впорядкованість.

На лексичному рівні представлені такі трансформації: вибір варіантного відповідника, транскодування, калькування (дослівний переклад), контекстуальна заміна (В. Карабан), диференціація значень, конкретизація значень, генералізація значень, смисловий розвиток, антонімічний переклад, цілісне перетворення, компенсація (за Я. І. Рецкером), нейтралізація або посилення емпізи, функціональна заміна; перекладацький коментар (Т. Казакова).

Вибір варіантного відповідника. Відповідники неоднозначного слова називаються варіантними відповідниками. Під варіантним відповідником ми розуміємо один із можливих варіантів перекладу слова. Варіантний відповідник передає, як правило, якість одне значення слова вихідної мови, тобто кожний варіантний відповідник є перекладним еквівалентом якогось одного лексико-семантичного варіанта багатозначного слова.

Транскодування – це такий спосіб перекладу, при якому звукова та / або графічна форма слова вихідної мови передається засобами абетки мови перекладу. Розрізняють чотири види транскодування:

- **транскрибування** – спосіб перекладу, коли літерами мови переклад передається звукова форма слова вихідної мови;
- **транслітерування** – спосіб перекладу, коли слово вихідної мови передається по літерах;
- **змішане транскодування** – переважне застосування транскрибування з елементами транслітерування;
- **адаптивне транскодування** – спосіб перекладу, коли форма слова у вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу.

Калькування (дослівний переклад) – це прийом перекладу нових слів, коли відповідником простого чи складного слова вихідної мови в цільовій мові вибирається, як правило, перший за порядком відповідник у словнику.

Контекстуальна заміна – це трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано з урахуванням контекстуального значення слова, його контексту та норм і традицій мови перекладу. Розрізняють наступні види контекстуальної заміни:

- **конкретизація значення слова** – це лексична трансформація, внаслідок якої слово ширшої семантики в оригіналі замінюється словом вужчої семантики.

– **генералізація значення слова** – це лексична трансформація, внаслідок якої слово вузької семантики в оригіналі замінюється словом ширшої семантики. Це перетворення є зворотним конкретизації.

– **диференціація значення.** При диференціації слово чи словосполучення оригінального тексту замінюється словом чи словосполученням у тексті перекладу на основі загальної архисеми, при цьому диференціальні семи можуть виявитися різними. Диференціацію не можна ототожнювати з трансформацією конкретизації, адже диференціація ґрунтується на синонімічній заміні, а не на гіперо-гіпонімічному відношенні між семантичними структурами номінативних одиниць. Основою диференціації є відношення перетинання обсягів семантичних структур зіставляваних мов.

– **смісловий розвиток (модуляція)** – це прийом контекстуальної заміни, коли в перекладі використовується слово, значення якого є логічним розвитком значення слова, що перекладається, тобто значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці.

– **антонімічний переклад** – лексична трансформація, коли форма слова або словосполучення замінюється на протилежну, а зміст одиниці, що перекладається залишається в основному подібним. В. Карабан виокремлює три види антонімічного перекладу: **негативізацію, позитивізацію, анулювання двох негативних семантичних компонентів**;

– **описовий переклад (експлікація)** – це такий прийом перекладу лексичних компонентів, коли слово або словосполучення, термін чи фразеологізм замінюються в мові перекладу більшим за кількістю компонентів словосполученням, що адекватно передає зміст цього слова або словосполучення. Експлікація полягає у заміні лексичної одиниці мови оригіналу словосполученням, яке надає більш-менш повне пояснення чи визначення цієї лексичної одиниці в мові перекладу. За допомогою цього способу перекладу можна передати значення будь-якого безеквівалентного терміна у мові оригіналу.

Цілісне перетворення також є певним різновидом смислового розвитку, але на відміну від антонімічного перекладу, має більшу автономність і менший логічний зв'язок між планами вираження мови-джерела й мови перекладу. Прийом цілісного перетворення можна скорочено визначити як синтез значення без безпосереднього зв'язку з аналізом. Перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовленнєвого ланцюжка – від окремого слова, здебільшого складного, до синтаґми, а часом і цілого речення.

Компенсація – це прийом перекладу, при якому елементи змісту, які було втрачено в процесі перекладу одиниці мови оригіналу, передаються у тексті перекладу за допомогою інших засобів, і необов'язково в тому самому місці тексту, що і в оригіналі. Таким чином, втрачений зміст «компенсується», і, в цілому, зміст оригіналу передається з більшою повнотою. При цьому нерідко граматичні засоби оригіналу замінюються

лексичними і навпаки. Компенсацією в перекладі слід вважати заміну елемента оригіналу, який не можна передати елементом іншого порядку згідно із загальним ідейно-художнім характером оригіналу і там, де це є зручним за умов мови перекладу. Компенсація може мати семантичний або стилістичний характер.

Емфатизація (посилення емфаз) або експресивізація – це прийом, коли загальноживане слово перекладається одиницею із емоційно-експресивним забарвленням. Наприклад, англійське слово *eat* – їсти – відтворюється як жерти, а англійське *put on* – надягти – як нап'яти, *face* – обличчя – як фізіономія, *son* – як синочок.

Експресивно-семантична конкретизація Сутність експресивно-емоційної конкретизації було розкрито на основі зіставлення перекладів у сполученні з явищем так званого «експресивно-стилістичного узгодження». Це явище полягає в тому, що вибір виразного слова пояснюється виразністю сусіднього слова чи ширшого контексту. У більшості випадків застосування прийому експресивної конкретизації у перекладі сполучується з експресивним узгодженням, тобто з урахуванням найближчого, а часто і широкого контексту.

Експресивно-прагматична конкретизація сполучує в собі емоційне забарвлення з логічною основою. Рідна мова не приймає «вакууму», неповноти, незакінченості думки, особливо тоді, коли раптовий обрив фрази або образу може призвести до непорозуміння або навіть абсурду. Це ні в якій мірі не означає, що у перекладі слід уникати еліпсису або алюзій. Закінченості думки вимагає тільки прагматична основа.

Нейтралізація при застосуванні перекладацького прийому нейтралізації відбувається заміна емоційно-експресивної одиниці мови оригіналу одиницею цільової мови, що передає лише логіко-понятійний зміст. Нейтралізація трапляється при перекладі текстів художньої літератури, в яких, крім логіко-понятійної основи – актуальної інформації, є ще й емоційно-експресивний складник – художньо-естетична інформація. Сюди включаються випадки, в яких просторічні вислови передаються загальноживаними, коли фразеологізми витлумачуються описовим способом. Нейтралізація усуває чи послаблює естетичну функцію першотвору.

Перекладацький коментар, як правило, виноситься за межі тексту і потрапляє або в виноску на тій же сторінці, або наводиться в кінці тексту в якості примітки. Коментар як перекладацький прийом полягає в більш детальному, ніж опис, поясненні того, що означає дане вихідне слово в широкому контексті вихідної культури.

МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ

Фреймовий аналіз

Методика фреймового аналізу С. Жаботинської полягає в побудові фрейму вербалізованого лексичною одиницею концепту шляхом

комбінування різних типів базових фреймів. Це уможлиблює побудову фреймової моделі як декларативного способу представлення знань про типізований об'єкт в термінах дескрипцій. Під час побудови фреймової моделі значення аналізованого слова розкладається на семи, для яких на концептуальному рівні встановлюються відповідники – концепти високого ступеня абстракції, що підлягають подальшому аранжуванню, утворюючи базові фрейми та міжфреймові мережі.

Приписування втягнутим у моделювання концептам семантичних ролей, які корелюють з глибинними відмінками Ч. Філлмора, та комбінування різних типів фреймів дозволяє зробити цей опис максимально економічним за рахунок схематизації, котра забезпечується кінечністю структури фреймової рамки.

Контент-аналіз

Контент-аналіз – це систематична процедура, метою якої є об'єктивний аналіз змісту будь-якого тексту. Це кількісно-якісний метод вивчення комунікації, який полягає у систематичному числовому обробленні, оцінці та інтерпретації форми і змісту джерела інформації.

Суть контент-аналізу ґрунтується на тому, що цей метод дозволяє виміряти людську поведінку (якщо вважати, що вербальна поведінка є її формою). На відміну від опитувань контент-аналіз вимірює не те, що люди говорять, що зробили чи зроблять, а те що вони справді зробили.

Прикладами застосування контент-аналізу є опис змісту комунікативного повідомлення, перевірка гіпотези, порівняння медіа-контенту та „реального світу”, вивчення образу певних груп у суспільстві, стартовий пункт у вивченні медіа-ефектів. Цікавою та перспективною є методика комп'ютерного контент-аналізу. Методологія контент-аналізу є такою:

- Сформулювати дослідницьке питання або гіпотезу.
- Запропонувати оперативний термін.
- Визначити генеральну сукупність.
- Обрати вибірку.
- Обрати одиницю вимірювання.
- Створити категорії (систему класифікації).
- Встановити систему вимірювання.
- Провести тренування кодувальників та пілотне дослідження.
- Здійснити кодування контенту відповідно до встановлених термінів.
- Проаналізувати зібрані дані.
- Інтерпретувати результати (висновки).

Під час проведення контент-аналізу науковці рекомендують: застосовувати порівняльно-історичний метод, обережно використовувати оперативні терміни, обирати адекватні одиниці вимірювання, вимірювати тільки явний, а не прихований контент.

ДОДАТОК Е

ОФОРМЛЕННЯ списку використаних джерел (за ДСТУ 8302:2015 та відповідно до наказу МОН № 40 від 12.01.2017 р.)

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади: монографія. Харків : Право, 2005. 304 с.

Краснова М. В. Договори в екологічному праві України : навч. посіб. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Алерта, 2012. 216 с.

Петрик О. І. Шлях до цінової стабільності: світовий досвід і перспективи для України: монографія / відп. ред. В. М. Геєць. Київ : УБС НБУ, 2008. 369 с.

Кузніченко С. О. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» : наук.-практ. комент. / Одес. держ. ун-т внутр. справ. Харків : Право, 2015. 164 с.

Johnson L. K. Bombs, bugs, drugs and thugs : intelligence and America's quest for security. New York; London : New York University Press, 2000. 326 p.

Два автори

Васильєв С. В., Ніколенко Л. М. Доказування та докази у господарському процесі України : монографія. Харків : Еспада, 2004. 192 с.

Петришина М. О., Петришин О. А. Міжнародно-правові стандарти у сфері місцевого самоврядування : наук. доп. Харків : Право, 2016. 44 с.

Три автори

Комаров В. В., Світлична Г. О., Удальцова І. В. Окреме провадження : монографія / за ред. В. В. Комарова. Харків : Право, 2011. 312 с.

Чотири і більше авторів

Прилипко С. М., Ярошенко О. М., Мороз С. В., Малиновська К. А. Укладення трудового договору: теоретико-прикладне дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2013. 288 с.

Постклассическая онтология права : монографія / С. И. Максимов и др.; С.-Петербур. гос. ун-т; под. общ. ред. И. Л. Честнова. Санкт-Петербург : Алетейя, 2016. 688 с.

Hubbard R. G., Koehn M. F., Omstein S. I. et. al. The mutual fund industry : Competition and investor welfare. New York, NY : Columbia University Press, 2010. 256 p.

Без автора

Галузева економічна політика держави: проблеми правового забезпечення: колект. монографія / за наук. ред. Д. В. Задихайла. Харків : Юрайт, 2013. 520 с.

Правове виховання в сучасній Україні : монографія / за заг. ред. : В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, О. Г. Данильян. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2013. 440 с.

Конституція України: наук.-практ. комент. / редкол.: В. Я. Тацій (голова) та ін. 2-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2012. 1128 с.

Багатотомні видання

Енциклопедія історії України : у 10 т. / НАН України, Ін-т історії України. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 9. 944 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Дисертації

Головкін Б. М. Теоретичні та прикладні проблеми детермінації і запобігання корисливій насильницькій злочинності в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2011. 406 с.

Костенко В. О. Економіко-правове забезпечення використання та охорони земель : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2015. 183 с.

Bryant B. D. A sequentially articulated experiment to compare two instructional software input infrastructures : Doctoral dissertation. Albany, NY, 1998.

Автореферати дисертацій

Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин в господарських товариствах : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2010. 36 с.

Наконечний А. Б. Примусове відчуження земельних ділянок за законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 24 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Розділ книги

Борисова В. И. Право частной собственности в системе социально-экономических прав и свобод граждан и пути его реализации. *Харьковская цивилистическая школа: право собственности* : монографія / под ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. Харьков : Право, 2012. Разд. 3, гл. 1. С. 87–99.

Даньшин І. М. Злочини проти громадського порядку та моральності. *Кримінологія. Загальна та Особлива частини* : підручник / за ред. В. В. Голіни. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2009. Розд. 15. С. 138–145.

Хряпінський П. Кримінально-правові засоби заохочення у публічному праві України. *Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані* : монографія / за ред.: О. В. Козаченко, Є. Л. Стрельцов. Миколаїв : Іліон, 2016. С. 87–109.

Тези, доповідь з матеріалів конференції, круглих столів

Данильян О. Г., Дьобань О. П. Досвід удосконалення органів державної влади в європейських країнах та можливості його використання в Україні. *Проблеми розбудови державності та народовладдя в Україні : матеріали XXII Харків. політолог. читань* (м. Харків, 21 трав. 2009 р.). Харків. 2009. С. 47–49.

Боднар Т. В. Договір про закупівлю: особливості укладання і забезпечення. *Актуальні проблеми приватного права: договір як правова форма регулювання приватних відносин* : матеріали наук.-практ. конф.,

присвяч. 95-й річниці з дня народж. В. П. Маслова (Харків, 17 лют. 2017 р.).
Харків : Право, 2017. С. 7–9.

Стаття з довідкового видання

Баулін Ю. В. Обставини, що виключають злочинність діяння. *Великий енциклопедичний юридичний словник* / за ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : Юрид. думка, 2007. С. 550.

Bergmann P. G. Relativity. *The New Encyclopedia Britannica*. Chicago, IL : Encyclopedia Britannica, 1993. Vol. 26. P. 501–508.

Стаття з продовжуваного видання

Гетьман А. П., Лозо В. І. Державно-правові проблеми подолання екологічної кризи в епоху глобалізації. *Проблеми законності*. Харків. 2013. Вип. 123. С. 65–77.

Данильян О. Г., Петришин О. В. Проблема взаємовпливу правового виховання державотворчого процесу : українські реалії. *Вісник Національної академії правових наук України*. Харків, 2010. № 2. С. 28–39.

Семенюк О. Г. Заходи безпеки в системі охорони державної таємниці. *Держава і право. Юридичні науки*. Київ, 2016. Вип. 72. С. 152–166.

Стаття з періодичного видання (журнал, газета)

Петришин О., Серьогіна С. Змішана республіканська форма державного правління: питання теорії та практики. *Право України*. 2009. № 10. С. 57–60.

Кулак Н. В. Актуальні питання правового статусу добровольчих формувань в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 4. С. 84–88.

Тацій В. Я., Тютюгін В. І., Пономаренко Ю. А. Виклики сучасності і кримінальне право. *Голос України*. 2016. 29 січ. (№ 16). С. 6–7.

Benjamin A. C. The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. *Journal of Higher Education*. 1960. Vol. 31, No. 9. P. 471–480.

Рецензії

Биков О. Нагальність оптимального міжнародно-правового врегулювання глобальних біоетичних проблем сучасності. *Віче*. 2016. № 1/2. С. 20–21. Рец. на кн. : Третьякова В. Г. Міжнародно-правове регулювання глобальних біоетичних проблем : монографія. Київ: Кондор, 2013. 407 с.

Драч О. О. [Рецензія]. *Український історичний журнал*. 2016. № 1. С. 217–219. Рец. на кн. : Темченко А. І. Традиційні мантичні практики: архаїка знакової системи. Черкаси : ІнтралігаГОР, 2015. 112 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

Гетьман Є. А. Підзаконні нормативно-правові акти органів виконавчої влади України та іноземних держав : порівняльна характеристика. *Теорія і практика правознавства: електрон. наук. фахове вид.* 2016. Вип. 1 (9). URL : <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/66302> (дата звернення: 17.06.2016).

Карнаух Б. П. Тлумачення договору : короткий нарис із наднаціональної і транснаціональної точок зору. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 135. С. 39–51. doi: <http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.135.83852>.

Аналіз стану здійснення судочинства в 2015 році (за даними судової статистики). URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D7F9F72E78DA88ECC2257F730036F282) (дата звернення: 17.03.2017).

Trammell A. Magic : The gathering in material and virtual space : An ethnographic approach toward understanding players who dislike online play. *Meaningful Play 2010* : October 21–23, 2010, East Lansing, MI. URL : http://meaningfulplay.msu.edu/proceedings2010/mp2010_paper_42.pdf (Last accessed : 17.03.2017).

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків : Право, 2016. 82 с.

Правова основа діяльності органів державної влади: зб. нормат. актів / упоряд. П. М. Любченко. Харків : ФІНН, 2010. 303 с.

Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.

Про порядок класифікації надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.06.1998 р. № 1099. *Офіційний вісник України*. 1998. № 28. Ст. 1062.

Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. *Голос України*. 2015. 10 черв. (№ 101). С. 4.

Національна доктрина розвитку освіти : затв. Указом Президента України від 17.04.2002 р. № 347. *Освіта*. 2002. 24 квіт. (№ 14). С. 2–4.

Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 р. № 1950/5). *Офіційний вісник України*. 2013. № 3. Ст. 91.

Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. Дата оновлення : 12.03.2017. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page> (дата звернення: 17.03.2017). Податковий кодекс України: проект Закону України. URL : http://minfin.gov./control/uk/publish/category/main?cat_id=71375.

Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18> (дата звернення: 17.03.2017).

ДОДАТОК Ж
МОВНІ КОНСТРУКЦІЇ, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ У НАУКОВИХ
ТЕКСТАХ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЇ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ РЕЧЕННЯМИ

Мовна функція	Лексичні засоби		
Причина та її наслідок, умова та наслідок	(і) тому, тому, що		
	оскільки		
	з чого звідки	виходить	
	внаслідок		
	у результаті		
	на основі вище означеного, на підставі вказаного вище		
	у зв'язку з цим		
	згідно з цим		
	у цьому випадку		
	за таких умов		
	у такому випадку		
	(а) якщо (ж) ..., то ...		
	що	свідчить	
		вказує	
		говорить	
відповідає			
дає можливість			
дозволяє			
сприяє			
має значення			
Часове співвідношення та порядок викладення	спочатку, насамперед, у першу чергу		
	першим наступним	кроком	

Мовна функція	Лексичні засоби	
	попереднім	
	одночасно, у той же час,	
	поруч з цим, поряд з таким	
	попередньо, вище, раніше	
	ще раз, знову	
	потім, нижче, після цього	
	згодом, далі, пізніше	
	по-перше, по-друге і т.п.	
	зараз, нині, у цей (на цей) час, до цього часу	
	у минулі роки, останнім часом, останнього часу	
	на закінчення, зрештою, нарешті	
Зіставлення та протиставлення	але, втім, а проте, та, однак, зрештою	
	як ..., так і ...; так само, як і ...	
	не тільки, але і (й)	
	порівняно з; якщо ..., то ...	
	на відміну, навпаки, на противагу	
	аналогічно, таким чином, також	
	з одного боку, з іншого боку	
	у той час, як; разом з тим	
Доповнення або уточнення	також і, до того ж, при цьому, разом з тим	
	окрім більше	того
	понад	
	особливо, а надто	
Посилання на попередній або наступний	тим більше, що	
	у тому разі, у випадку, тобто, а саме	

Мовна функція	Лексичні засоби		
	як було	сказано	
		показано	
		доведено	
		відзначено	
		отримано	
		знайдено	
		встановлено	
		згадано	
	виходячи з міркувань		
	як підкреслювалось, вказувалось вище		
	згідно з цим		
	відповідно до цього		
	відповідним чином		
	у зв'язку з цим		
	у зв'язку з вищевикладеним		
	цей, що розглядається, вищевказаний і т.п.		
	такий, подібний, аналогічний, відповідний, такого типу, такого виду, схожий на ...		
	багато з них, один з них, деякі з них		
	наступний, деякий, надалі, подальший, дальший, другий		
більшість, більша частина			
керуючись положенням			
Узагальнення, висновок	Встановлено, з'ясовано		
	як наслідок		
	таким чином, отже		
	у результаті, у кінцевому підсумку		

Мовна функція	Лексичні засоби	
	звідси, з цього	витікає
		виходить
		стає зрозумілим
		очевидно
	це	дозволяє зробити висновок
		дозволяє дійти висновку
		зводиться до такого
		свідчить
		переконує
	на закінчення, і нарешті	
Ілюстрація	наприклад; так, як приклад; для прикладу	
	прикладом може слугувати (бути)	
	такий же (наприклад)	
	у випадку, для випадку	
	про те може свідчити; що очевидно	
Введення нової інформації	розглянемо такі випадки	
	зупинимось детально на ...	
	основні переваги цього методу полягають ...	
	деякі додаткові зауваження ...	
	декілька слів щодо перспектив дослідження ...	
	наведемо декілька прикладів	

ДОДАТОК И
ПРИКЛАД ЗАМОВЛЕННЯ
на виконання кваліфікаційної роботи
на тему: «Термінологія сталого розвитку у сучасних
прикладних лінгвістичних дослідженнях»

_____ (назва організації) пропонує кафедрі теорії, практики та перекладу англійської мови факультету лінгвістики КПІ ім. Ігоря Сікорського виконати кваліфікаційної роботи на тему «*Термінологія сталого розвитку у сучасних прикладних лінгвістичних дослідженнях*».

1. Основні завдання, що підлягають розробці при виконанні кваліфікаційної роботи:

- провести порівняльний аналіз сучасних комп'ютерних лексикографічних систем та електронних словників;
- проаналізувати концепцію «сталого розвитку» у контексті філологічних та перекладознавчих досліджень, розглянути підмову «сталого розвитку» й описати її терміносистему;
- провести структурно-семантичний та перекладознавчий аналіз термінології екологічного виміру підмови сталого розвитку;
- описати основні засади укладання двомовного тлумачного термінологічного словника зі сталого розвитку; проілюструвати особливості роботи електронного словника
- зробити обґрунтовану вибірку термінологічних одиниць екологічного виміру підмови сталого розвитку як матеріал для електронного словника зі сталого розвитку.

2. Мета та очікуваний практичний результат виконання кваліфікаційної роботи.

Мета – огляд існуючих комп'ютерних ідеографічних систем та дослідження термінології сталого розвитку у контексті прикладного лінгвістичного (перекладознавчого) дослідження.

Очікуваний результат – вибірка матеріалу для укладання двомовного тлумачного термінологічного словника з екологічного виміру сталого розвитку.

3. Допомога, яку надає замовник:

- забезпечення робочим місцем та необхідним офісним обладнанням;
- надання статистичних даних, звітів, документів, словників, навчальних матеріалів зі сталого розвитку;
- забезпечення консультування експертами організації.

4. Терміни виконання кваліфікаційної роботи:

Початок – жовтень 20__ року

Кінець – травень 20__ року.

Замовник

Згоден

Декан ФЛ

Н. С. Саєнко

Директор

_____

«_____» _____ 20__

Завідувач кафедри

«_____» _____ 20__

_____

«_____» _____ 20__

ДОДАТОК К

Приклади оформлення бібліографічних посилань у списку використаних джерел з АРА (7th ed.)

Книга

Книга одного автора

Дудник, А. В. (2011). *Сільськогосподарська ентомологія*. МДАУ.
Круш, П. В. (2009). *Макроекономіка та її регулювання*. Каравела.
Нечуй-Левицький, І. (2006). *Кайдашева сім'я*. Школа. (Оригінал опубліковано 1878 р.)
Шекспір, В. (2003). *Гамлет, принц данський* (Г. Кочур, Пер.). Альтерпрес. (Оригінал опубліковано прибіл. 1599 р.)
Lorge, P. A. (2012). *Chinese martial arts: From antiquity to the twenty-first century*. Cambridge University Press.

Книга двох авторів

Злобін, Г. Г., & Рикалюк, Р. Є. (2006). *Архітектура та апаратне забезпечення ПЕОМ*. Каравела.
Воробйова, О. М., & Іванченко, В. Д. (2009). *Основи схемотехніки* (2-ге вид.). Фенікс.

Джерело з кількістю авторів від трьох до двадцятьох

Амперсанд (знак «&») слід ставити лише перед даними останнього автора.

Шаблон оформлення:

Прізвище, Ініціали 1-го автора , Прізвище, Ініціали 2-го автора , Прізвище,
Ініціали 3-го автора , & Прізвище, Ініціали 4-го автора .

Приклади в списку літератури:

Безпояско, О. К., Городенська, К. Г., & Русанівський, В. М. (1993). *Грамматика української мови: Морфологія*. Либідь.
Mazzilli, S., Cosio, T., Diluvio, L., Vollono, L., Gonzalez, S., Di Prete, M., Orlandi, A., Bianchi, L., & Campione, E. (2020). Dermoscopy and reflectance confocal microscopy in the diagnosis and management of nail fold squamous cell carcinoma. *Journal of Medicine and Life*, 13(1), 107–111. <https://doi.org/10.25122/jml-2019-0129>

Джерело з більш як двадцятьма авторами

Наводять дані перших дев'ятнадцяти авторів, після яких ставлять знак пропуску «три крапки» («...»), а тоді – дані останнього автора. Знака «&» не вживають.

Шаблон оформлення:

Прізвище, Ініціали 1-го автора	,	Прізвище, Ініціали 2-го автора	,	Прізвище,
Ініціали 3-го автора	,	Прізвище, Ініціали 4-го автора	,	Прізвище, Ініціали 5-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 6-го автора	,	Прізвище, Ініціали 7-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 8-го автора	,	Прізвище, Ініціали 9-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 10-го автора	,	Прізвище, Ініціали 11-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 12-го автора	,	Прізвище, Ініціали 13-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 14-го автора	,	Прізвище, Ініціали 15-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 16-го автора	,	Прізвище, Ініціали 17-го
автора	,	Прізвище, Ініціали 18-го автора	,	Прізвище, Ініціали 19-го автора
...		Прізвище, Ініціали останнього автора		.

Зверніть увагу: в англійській мові, відповідно до оригінального тексту інструкцій АРА, використовують знак «три крапки» з пропусками між крапками («. . .»).

Приклад у списку літератури:

Flores, J. M., Bourdin, G., Altaratz, O., Trainic, M., Lang-Yona, N., Dzimban, E., Steinau, S., Tettich, F., Planes, S., Allemand, D., Agostini, S., Banaigs, B., Boissin, E., Boss, E., Douville, E., Forcioli, D., Furla, P., Galand, P. E., Sullivan, M. B., . . . Koren, I. (2020). *Tara Pacific expedition's atmospheric measurements of marine aerosols across the Atlantic and Pacific Oceans: Overview and preliminary results. Bulletin of the American Meteorological Society, 101(5), 536–554.* <https://doi.org/10.1175/BAMS-D-18-0224.1>

Джерело з колективним автором (організацією, установою тощо)

Приклад у списку літератури:

Національний авіаційний університет. (2020, 29 січня). *Правила прийому до аспірантури та докторантури у 2020 році.* <https://nau.edu.ua/pravyla-pryjomu-do-aspirantury-ta-doktorantury-nacziionalnogo-aviaczijnogo-universytetu-u-2020-roczni/>

Джерело з невідомим автором

Приклад у списку літератури:

Кукурудзяна галета з овочами. (б. д.).
Stravy.net. <http://stravy.net/vipichka/kukurudzyana-galet-a-z-ovochami.html>

Редактори, перекладачі та інші відповідальні особи

Інформацію про редакторів, перекладачів та інших відповідальних осіб наводять після назви твору із зазначенням їхньої ролі (для редакторів: англійською мовою – «Ed.» / «Eds.», залежно від числа, українською – «Ред.»; для перекладачів: англійською мовою – «Trans.», українською мовою – «Пер.»). У такому разі ініціали ставлять перед прізвищем відповідальної особи, а не після нього:

Shakespeare, W. (2007). *Complete works* (J. Bate & E. Rasmussen, Eds.). Modern Library.
Сафон, К. Р. (2011). *Володар Туману* (С. Борщевський, Пер.). КМ.

Зверніть увагу: якщо джерело має авторів, ім'я редактора зазначають додатково в тому разі, якщо його наведено на палітурці.

Зверніть увагу: в англійській мові для трьох і більше відповідальних осіб перед знаком «амперсанд» ставлять кому.

Якщо джерело не має авторів, але має редактора (наприклад, у збірниках, методичних матеріалах тощо), дані редактора розміщують у заголовку бібліографічного запису так само, як дані автора, зазначаючи додатково його роль у круглих дужках:

Івшина, Л. (Ред.). (2002). *Україна incognita*. Факт.
Васильчук, М. В., & Дуброва, Н. Й. (Ред.). (2004). *Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності* (2-ге вид.). Основа.
Bodenhamer, D. J., & Shepard, R. T. (Eds.). (2006). *The history of Indiana law*. Ohio University Press.

Окремий том (частина) багатотомного видання

Комарницька, Т. К., & Комісаров, К. Ю. (2012). *Сучасна японська літературна мова* (Т. 2). Видавничий дім Дмитра Бураго.
Головацький, А. С., Черкасов, В. Г., Сапін, М. Р., Парахін, А. І., & Ковальчук, О. І. (2013). *Анатомія людини* (3-тє вид., Т. 1). Нова Книга.

Александров, С. С., Козлов, Е. П., & Кузнецов, Б. І. (2006). *Автоматичне керування рухомими об'єктами і технологічними процесами: Т. 2. Автоматичне керування рухом літальних апаратів* (С. С. Александров, Ред.). НТУ «ХП».

Частина книги (розділ тощо)

Герасимчук, І. Л. (2014). Термодинаміка. У А. Й. Пампук (Ред.), *Основи фізики* (с. 55–80). Універсіада.
Hunt, E. (2006). Expertise, talent, and social encouragement. In K. A. Ericsson, N. Charness, P. J. Feltovich, & R. R. Hoffman (Eds.), *The Cambridge handbook of expertise and expert performance* (pp. 31–38). Cambridge University Press.

Стаття (публікація) в періодичному виданні

Стаття в журналі

Турбін, П. В., Кропотов, О. Ю., & Удовицький, В. Г. (2018). Синтез впорядкованих нанорозмірних структур на основі вуглецевих нанотрубок. *Журнал фізики та інженерії поверхні*, 3(3), 114–118. <https://periodicals.karazin.ua/pse/article/view/14324>
Вишневський, В. В., & Романенко, Т. М. (2019). Застосування метрики Хаусдорфа для визначення нетипових кардіоциклів у тривимірному фазовому просторі координат векторкардіограми. *Медична інформатика та інженерія*, (3), 31–36. <https://doi.org/10.11603/mie.1996-1960.2019.3.10430>
Шевченко, Т. М. (2019). Письменницька есеїстика: Осмислення феномену. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія*, 24(2), 113–121. [http://liber.onu.edu.ua/pdf/Visnik_Filol_2\(2019\).pdf](http://liber.onu.edu.ua/pdf/Visnik_Filol_2(2019).pdf)
Meehl, G. A., Goddard, L., Boer, G., Burgman, R., Branstator, G., Cassou, C., Corti, S., Danabasoglu, G., Doblas-Reyes, F., Hawkins, E., Karspeck, A., Kimoto, M., Kumar, A., Matei, D., Mignot, J., Msadek, R., Navarra, A., Pohlmann, H., Rienecker, M., . . . Yeager, S. (2014). Decadal climate prediction: An update from the trenches. *Bulletin of the American Meteorological Society*, 95(2), 243–267. <https://doi.org/10.1175/BAMS-D-12-00241.1>

Стаття в газеті

Соколов, Б. (2018, 16 травня). Проблема не в наркотиках? *День*, (84), 4–5.
Вишневська, М. (2016, 23–29 червня). Іванове свято. *Слово Просвіти*, (25), 14–15.

Сайт

Kyiv Dictionary. (2020, 12 травня). *Чому в діалектному слові «без» («бузок») замість літери «у» вживають «е»?* <https://www.kyivdictionary.com/uk/grammar/uk/consulenza-linguistica/vypusk5/bez-buzok/>

Пирожок, О., & Калачова, Г. (2019, 25 жовтня). *Тютюнові компанії "збирають валізи": кому це вигідно і з чого все почалося.* Економічна правда. <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/10/25/652952/>

Stravy.net. (б. д.). *Швидкі хачапури на сковорідці.* <http://stravy.net/zakuski/shvidki-hachapur-i-na-skovoridci.html>

Український гідрометеорологічний центр. (б. д.). *Поточна погода в Україні.* Взято 16 червня 2020 з <https://meteo.gov.ua/ua/33345/current/ukraine/>

Відео (онлайн)

Національний банк України. (2021, 6 квітня). *Чим займається Національний банк України* [Відео].
YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=XH9PsXbcaDw>

Дисертація

Гавриленко, А. О. (2018). *Формування індивідуальних стратегій навчання студентів філологічних спеціальностей на засадах компетентного підходу* [Дис. канд. пед. наук, Національний авіаційний університет]. Репозитарій Національного авіаційного університету. <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/38241>

Brettin, A. (2018). *Microspherical photonics for enhancing resolution of optical microscopy and sensitivity of focal plane arrays* (Publication No. 10979114) [Doctoral dissertation, The University of North Carolina at Charlotte]. PQDT Open. <https://pqdtopen.proquest.com/doc/2139704285.html?FMT=AI>

Кандиба, М. О. (2015). *Емоційна зрілість як умова розвитку професійної толерантності особистості* [Неопубл. дис. канд. психол. наук]. Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

Aragon, L. (2003). *Factors to consider when selecting paraprofessionals for participation in a teacher preparation program* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Colorado at Denver.

Автореферат дисертації

Казимиренко, Ю. О. (2019). *Наукові основи проектування і підвищення захисту метал-скляними матеріалами елементів суден для*

радіоактивних вантажів [Автореф. дис. д-ра техн. наук, Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова]. Репозитарій НУК. <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3077>

Буц, Ю. В. (2020). *Науково-методологічні основи релаксії екогеосистем при техногенному навантаженні пірогенного походження* [Автореф. дис. д-ра техн. наук, Сумський державний університет]. eSSUIR. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76266>

Матеріали конференцій

Тези доповіді

Воловенко, І. В. (2019). Метамовна рефлексія як невід’ємний складник політичних промов. В В. П. Андрущенко, А. В. Висоцький, М. Я. Плющ, О. І. Леута, І. В. Дудко, І. В. Воловенко & Л. М. Марчило (Ред.), *Український мовний світ у слов’янському всесвіті* (с. 18–20). Видавництво Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Ключкович, А. В. (2015). Особливості розірвання договору оренди земельної ділянки в судовому порядку. В Д. В. Санніков, І. В. Ігнатенко, А. П. Гетьман & М. В. Шульга (Ред.), *Перші кроки в науці земельного, аграрного та екологічного права* (с. 212–215). Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. <http://nauka.nlu.edu.ua/download/zemelnoe2015.pdf>

Закон, нормативний акт

Відповідно до норм АРА (Сполучені Штати)

Americans With Disabilities Act of 1990, 42 U.S.C. § 12101 et seq. (1990). <https://www.ada.gov/pubs/adastatute08.htm>

З урахуванням вимог *The Bluebook*

Закон України «Про запобігання корупції» № 1700-VII (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

Постанова Кабінету Міністрів України «Про особливості надання житлових субсидій» № 247 (2020). <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-osoblivosti-nadannya-zhitlovih-subsidij-247250320>

Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням знищенням (псуванням), нестачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» № 217/95-ВР (1995, 5 липня). *Голос України*, (22), 10.

Закон України «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України “Про обрання голів, перших заступників, заступників голів, секретарів,

членів комітетів Верховної Ради України дев'ятого скликання” № 302–ІХ (2020, 24 січня). *Відомості Верховної Ради України*, (4), 36.

Відповідно до місцевих рекомендацій

Приклад рекомендації Університету Монреалю для канадського законодавства:

Éditeur officiel du Québec. (2002, 14 juin). *Projet de loi no 90 : loi modifiant le Code des professions et d'autres dispositions législatives dans le domaine de la santé*. <http://www.ooaq.qc.ca/ordre/lois-reglements/doc-lois/loi-90.pdf>

Приклад рекомендації Центрального університету Боготи:

Congreso de los Estados Unidos de Colombia. (1873, 26 de mayo). *Ley 84 de 1873. Código civil de los Estados Unidos de Colombia*. Diario Oficial n.º 2867. <http://bit.ly/2Ny4HA0>

Звіт організації

Державна служба статистики України. (2020). *Звіт про результати діяльності Державної служби статистики України за 2019 рік*. http://www.ukrstat.gov.ua/zvit/zvit/zvit_DCC_2019.pdf

Препринт

Препринт, опублікований в онлайн-репозиторії

Стасюк, І. В., & Величко, О. В. (2014). *Опис інтеркальованих шаруватих структур в підході періодичної моделі Андерсона*. Інститут фізики конденсованих систем НАН України. <http://www.icmp.lviv.ua/preprints/2014/14-07u>
Kraus, M., & Torrez, B. (2019). *A psychology of power that is embedded in societal structures*. PsyArXiv. <https://www.doi.org/10.31234/osf.io/frt72>

Неопублікований рукопис

Jones, A. (2018). *Stages in the development of corn* [Manuscript submitted for publication]. Faculty of Agriculture, Dalhousie University.

Патент

Караваєв, О. Г. (2017). *Судновий рушій* (Патент України № 121634). Державна служба інтелектуальної власності України.

Кучеров, Д. П., & Березкін, А. Л. (2018). *Спосіб ітераційного визначення частоти гармонічного сигналу* (Патент України № 123202). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.

Безрук, В. В., Безрук, Т. О., Яценко, Ю. Б., Яценко, Ю. Б., & Шкробанець, І. Д. (2018). *Спосіб оптимізації системи надання нефрологічної допомоги дітям із інфекційно-запальними захворюваннями сечовидільної системи* (Патент України № 123201). Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. <http://uapatents.com/6-123201-sposib-optimizaci-sistemi-nadannya-nefrologichno-dopomogi-dityam-iz-infekcijno-zapalnymi-zakhvoryuvannyami-sechovidilno-sistemi.html>

Стандарт

Книжкова палата України імені Івана Федорова. (2016). *Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання* (ДСТУ 8302:2015). УкрНДНЦ.

Консервпромкомплекс. (2009). *Фрукти, овочі та продукти перероблення. Методи визначення домішок рослинного походження* (ДСТУ 4912:2008). Держспоживстандарт України.

International Organization for Standardization. (2018). *Food safety management systems — Requirements for any organization in the food chain* (ISO Standard No. 22000:2018).

Архівні матеріали

[Витяг з протоколу засідання Української Центральної Ради щодо ухвалення Закону про Національно-Персональну Автономію]. (1918, 9 січня). Ф. 2592 «Генеральне секретарство міжнародних справ УЦР, м. Київ» (Оп. 1, Спр. 66, Арк. 17–18), Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Київ, Україна.

Грушевський, М. С. (1903, 11 вересня). [Лист до Марії Сильвестрівни Грушевської]. Ф. 1235 «Грушевські – історики та філологи» (Оп. 1, Спр. 940, Арк. 32), Центральний державний історичний архів України, Київ, Україна.

Постанова про проголошення незалежності України. (1991, 24 серпня). Ф. 1 «Верховна Рада України, м.м. Харків, Київ» (Оп. 16, Спр. 4630, Арк. 1), Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, Київ, Україна.

Якщо робота не має зазначеного автора, у заголовку бібліографічного запису наводять назву роботи, а в списку літератури місце такої роботи визначають саме за алфавітом за назвою, при цьому ігноруючи артиклі «А», «An», «The».

Роботи, у назвах яких присутні числа, слід сортувати за алфавітом так, як у тому разі, якби такі числа було прописано словами (наприклад, 500 = *n'ятсот*).

Приклад сортування джерел у списку літератури за APA-7

Романенко, А. І. (2001). *Фізика* (2-ге вид.). Універсіада.
Смолій, І. І. (1999). *Особливості китайської філософії*. Стожари.
Смолій, І. І. (Ред.). (2018a). *Англійсько-український словник термінів радіоелектроніки*. Школа.
Смолій, І. І. (2018b, 29 травня). Магнетизм як явище. *Фізична газета*, 2–3.
Смолій, І. І., & Вернидуб, І. А. (2011). *Атомна енергетика*. Зелений кінь.
Смолій, І. І., & Чернюх, В. П. (1999). *Трансфузії в медицині* (3-тє вид.). Нові засади.
Смолій, О. М. *Транспортна інфраструктура*. МІТ.
Locke, A. (n.d.-a). *Stars*. MPress
Locke, A. (n.d.-b). *A virtual reality*. MPress

Кількість авторів у внутрішньотекстовому посиланні

Відповідно до вимог APA (7th ed.), на відміну від бібліографічних описів у списку використаних джерел, у внутрішньотекстових посиланнях зазначають таку кількість авторів:

- якщо джерело має одного або двох авторів – зазначають усіх авторів;
- якщо джерело має трьох або більше авторів – зазначають лише першого автора, додаючи позначку «та ін.» (в англійській мові – «et al.»).

Шаблони оформлення внутрішньотекстових посилань:

1 автор:

Посилання в дужках:

(Прізвище , рік)

Приклад:

(Винниченко, 2005)

Посилання в оповіді:

Прізвище (рік)

Приклад:

Винниченко (2005)

2 автори:

Посилання в дужках:

(Прізвище 1-го автора & Прізвище 2-го автора , рік)

Приклад:

(Воробйова & Іванченко, 2009)

Посилання в оповіді:

Прізвище 1-го автора та Прізвище 2-го автора (рік)

Приклад:

Воробйова та Іванченко (2009)

Зверніть увагу: У посиланні в дужках використовують знак «амперсанд» («&»); натомість у посиланні в оповіді прізвища авторів поєднують за допомогою сполучника «та».

3 або більше авторів:

Посилання в дужках:

(Прізвище 1-го автора та ін., рік)

Приклади:

(Пристапа та ін., 2017)

(Tscheuschner et al., 2020)

Посилання в оповіді:

Прізвище 1-го автора та ін. (рік)

Приклади:

Приступа та ін. (2017)

Tscheuschner et al. (2020)

Якщо декілька джерел з трьома або більше авторами мають той самий рік видання і однакове прізвище першого автора (перших авторів) та скорочуються до ідентичних внутрішньотекстових посилань за шаблонами, наведеними вище, це призводить до неможливості розрізнити відповідні праці в тексті роботи. У такому разі 7-ме видання АРА вимагає зазначати у внутрішньотекстовому посиланні всі прізвища включно до першого відмінного, скорочуючи решту прізвищ до «та ін.». Наприклад, для двох робіт з такими авторами:

Гармаш, Величко, Розумовська, Власенко та Петрова (2019)

Гармаш, Величко, Шамрай, Андрієнкова, Криклій та Великий (2019)

внутрішньотекстові посилання в праці оформлюють так:

(Гармаш, Величко, Розумовська та ін., 2019)

(Гармаш, Величко, Шамрай та ін., 2019)

Проте якщо після першого відмінного автора залишається прізвище лише одного автора, його не скорочують до «та ін.», наводячи натомість повний перелік авторів у внутрішньотекстовому посиланні:

(Самійленко, Боднар, Герлій та Панчук, 2020)

(Самійленко, Боднар, Герлій та Попова, 2020)

Особливі випадки

Перші автори з однаковим прізвищем

Якщо кілька праць у списку використаних джерел мають першого автора з однаковим прізвищем, але різними ініціалами, у внутрішньотекстових посиланнях на відповідні праці завжди наводять ініціали першого автора (навіть якщо праці видано в різні роки):

(В. Р. Радомська, 2020)

(Л. А. Радомська та Азарова, 2009)

Однакові автор і рік видання

Якщо кілька цитованих праць мають того самого автора (авторів) і той самий рік видання, до значення року у внутрішньотекстовому посиланні додають латинську літеру «а» до «z» – так само, як і в списку використаних джерел:

(Клименко, 2017a)

(Клименко, 2017b)

Рік оригінального видання

Якщо в посиланні у списку використаних джерел зазначають рік оригінального видання праці або твору, його також зазначають і в посиланні у тексті – перед роком видання цитованої праці, відокремленим скісною рисою:

(Нечуй-Левицький, 1878/2006)

Джерело без автора

Якщо джерело не має зазначеного автора, у внутрішньотекстовій цитаті замість прізвища автора зазначають назву праці; якщо назва праці виділена курсивом у списку використаних джерел, її виділяють курсивом і в посиланні у тексті, якщо ж ні – її наводять у лапках:

(*Бограч по-закарпатськи*, б. д.)

(«Про особливості надання житлових субсидій», 2020)

Цитування кількох праць в одному внутрішньотекстовому посиланні в дужках

Якщо потрібно навести декілька праць різних авторів в одному внутрішньотекстовому посиланні в дужках, такі посилання розміщують за алфавітом та відокремлюють знаком «крапка з комою»:

(Безпояско та ін., 1993; Дудик та Прокопчук, 2010; Редько, 1966)

Якщо потрібно навести декілька праць того самого автора, прізвище автора зазначають лише раз, а роки праць наводять за хронологією та відокремлюють комою:

(Шевельов, 1942, 1943, 1949)

Цитування конкретної сторінки тощо

За потреби процитувати конкретний фрагмент джерела (сторінку або сторінки, розділ, таблицю тощо) реквізити такого фрагмента зазначають у внутрішньотекстовому посиланні через кому після року видання:

(Вихованець, 1988, с. 14–16)